Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

Department of History, Politics and International Studies MSc in International Relations,Strategy and Security

2021-01

þÿ • Å Á É À ± Ê º ® µ ¾ É Ä µ Á ¹ º ® À ¿ » ¹ Ä

þÿ ± Ã Æ ¬ » µ ¹ ± Ã Ä ¿ ½ 2 1 ¿ ± ¹ Î ½ ± . —

þÿ ³ ¹ ± Ä · ½ • » » ¬ ´ ±

þÿ ¦ Ä ¬ º ± Â , ± ½ ± ³ ¹ Î Ä · Â

þÿ Á Ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ” ¹ µ ¸ ½ Î ½ £ Ç - Ã µ É ½ , £ Ä Á ± Ä · ³ ¹ º ® Â º ± ¹ ‘ Ã Æ ¬ » µ ¹ ± Â , £ Ç ¿ » ® • À ¹ Ã Ä
þÿ ± ½ µ À ¹ Ã Ä ® ¼ ¹ ¿ • µ ¬ À ¿ » ¹ Â ¬ Æ ¿ Å

http://hdl.handle.net/11728/11821

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟΝ 21^{Ο} ΑΙΩΝΑ. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Του/Της

ΦΤΑΚΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΣΕΛΙΔΑ ΤΙΤΛΟΥ (ΕΣΩΦΥΛΛΟ)

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟΝ 21^{Ο} ΑΙΩΝΑ. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Του/Της

ΦΤΑΚΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

Υποβληθείσα στη **Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών Σπουδών** σε μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για την

απόκτησης εξ αποστάσεως του Μεταπτυχιακού Τίτλου **Διεθνείς Σχέσεις,**

Στρατηγική και Ασφάλεια

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΠΙΣΩ ΜΕΡΟΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΤΙΤΛΟΥ (ΕΣΩΦΥΛΛΟΥ)

Ή ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ Ο……., γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «…….», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Ο/Η Δηλών /σα

Φτάκας Παναγιώτης, Ιανουάριος 2021

Σελίδα εκ προθέσεως κενή

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΟΝ 21^{Ο} ΑΙΩΝΑ. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής: ΜΙΚΕΛΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Ονοματεπώνυμο Κοσμήτορα: ΓΕΩΡΓΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στον 21ο αιώνα βρίσκεται αντιμέτωπη με νέες μεγάλες προκλήσεις, νέα μεγάλα διλήμματα αλλά και νέες ευκαιρίες και δυνατότητες. Ο 21ος αιώνας χαρακτηρίζεται από αστάθεια και οι εξελίξεις που αφορούν την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα στη σημερινή περίοδο παγκόσμιας αποσταθεροποίησης, χρήζουν ιδιαίτερης ανάλυσης. Μια από τις σημαντικότερες αλλά και παράλληλα πιο αμφιλεγόμενες πολιτικές της ΕΕ είναι η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας. Η ΚΕΠΠΑ, λόγω της ιδιαιτερότητας της, δεν γνώρισε την ανάπτυξη που γνώρισαν οι υπόλοιπες κοινές πολιτικές της ΕΕ. Για το λόγο αυτό ο διεθνής ρόλος της ΕΕ στο παγκοσμιοποιημένο και ταυτοχρόνως μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον παρουσιάζει αρρυθμίες και μία υποτονικότητα. Η ΕΕ θέλει να είναι πρωταγωνιστής, όμως οι πρωταγωνιστικοί ρόλοι στην πολιτική σκηνή ανήκουν σε άλλους εδώ και πολλά χρόνια. Χωρίς μία ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, ο στόχος της «αυτόνομης ΕΕ», μοιάζει τουλάχιστον ουτοπικός. Η Ελλάδα ως χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει επιδείξει ιδιαίτερο ζήλο για την περαιτέρω ανάπτυξη του ευαίσθητου αυτού τομέα. Έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση στις εξελίξεις και στα δρώμενα της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς οι προσδοκίες της χώρας μας από τον δεύτερο πυλώνα της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν και παραμένουν μεγάλες. Επιδίωξη της Ελλάδας ήταν οι συνεχής βελτίωση και ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ, ώστε αυτές με τη σειρά τους να αποτελέσουν έναν επαρκή πάροχο ασφάλειας για την χώρα μας. Μέσα από την εργασία θα επιχειρηθεί να αποσαφηνιστεί κατά πόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορέσει να θωρακιστεί και να έχει στο μέλλον τον πρωταγωνιστικό ρόλο που της αρμόζει στη διεθνή σκηνή και κατά πόσο τα ελληνικά ζητήματα ασφάλειας μπορούν να καλυφθούν από την «ομπρέλα» μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής. Σε καμία περίπτωση πάντως, η Ελλάδα δεν μπορεί να περιμένει μέσω της ΚΠΑΑ μία ευρωπαϊκή κοινή στρατιωτική απάντηση, σε περίπτωση που ένα μη κράτος-μέλος της ΕΕ απειλήσει την εδαφική της ακεραιότητα.

ABSTRACT

In the 21st century, the European Union is facing original challenges along with great dilemmas but at the same time, fresh opportunities and possibilities emerge. The 21st century is marked by instability and developments in the European Union's foreign and security policy, especially in the current period of global destabilization, require special analysis. One of the most important and at the same time most controversial EU policies is the Common Foreign and Security Policy. The CFSP, due to its specificity, has not undergone the development, experienced by other common EU policies. For this reason, the EUs international role in the globalized and at the same time changing international setting, is lacking pace and appears sluggish. The EU wants to be a protagonist, but the leading roles of the political scene have belonged to others for many years. Without an integrated European foreign and security policy, the goal of an "autonomous EU" seems at least utopian. Greece as a member state of the European Union has shown particular zeal for the further development of this delicate sector. Greece has placed special emphasis on the developments and events of the Common Foreign and Security Policy of the European Union, as the country's expectations from the second pillar of the Maastricht Treaty were and remain high. Greece's goal was the continuous improvement and development of CFSP and CSDP, so that they in turn can be an adequate provider of security for our country. This dissertation will seek to clarify whether the European Union can be reinforced and obtain the key role it deserves on the international stage in the future and whether Greek security issues can be taken under the protection of a common European policy. Under no circumstances, however, can Greece expect a common European military response through the CSDP in the event that a non-EU Member State threatens its territorial integrity.

Αφιερωμένη στους γονείς μου,

Αντώνη και Ελευθερία

Ευχαριστίες

Θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω τον καθηγητή και Επιβλέποντα της Μεταπτυχιακής μου εργασίας κ. Κυριάκο Μικελή για την καθοδήγηση του και την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω και την οικογένεια μου για την αμέριστη στήριξη της καθ όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο1.:Εισαγωγή…….14

Κεφάλαιο 2.: Ο Ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Διεθνές Σύστημα……19

Κεφάλαιο 3: Το Θεσμικό Πλαίσιο……..21

3.1.: Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας…….21

3.2.: Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας…….25

3.3.: Η Συνθήκη του Μάαστριχτ……..29

3.4.: Η Συνθήκη της Λισαβόνας……32

Κεφάλαιο 4.: Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με άλλους Διεθνείς Δρώντες…..37

4.1.: Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις ΗΠΑ……....37

4.2.: Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το ΝΑΤΟ……40

4.3.: Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Ρωσική Ομοσπονδία……44

Κεφάλαιο 5.: Εξωτερικές Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλάδα……....50

5.1.: Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική……50

5.2.: Ο Εξευρωπαϊσμός της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής……..52

5.3.: Ο Ρόλος της Ελλάδας στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας & στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας……54

Κεφάλαιο 6.: Συμπεράσματα…….....60

Βιβλιογραφία……..64

Κατάλογος ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

ΠΟΥ :Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

NATO: North Atlantic Treaty Organization

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΠΣ: Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας

ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας

ΚΠΑΑ: Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

ΕΠΑΑ: Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

ΟΑΧΟ: Οργανισμός Απαγόρευσης Χημικών Όπλων

ΕΚ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΕΠ: Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη

ΕΣ: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

ΥπΕξ: Υπουργός Εξωτερικών

ΜΣ: Μεταρρυθμιστική Συνθήκη

PESCO: Permanent Structured Cooperation

MPCC: Military Planning and Conduct Capability

EU: European Union

CFSP: Common Foreign and Security Policy

CSDP: Common Security and Defense Policy

ΣΕΛΙΔΑ ΕΚ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε την Ευρώπη βαθιά τραυματισμένη να προσπαθεί να ανακάμψει από τις καταστροφές και τα δεινά που άφησε πίσω του ο πόλεμος. Η ανάγκη να μπει ένα τέλος στις διαμάχες μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, η ανάγκη για αποκατάσταση των ζημιών και η ανάγκη για στενότερη συνεργασία ανάμεσα στα κράτη, βρισκόταν πλέον διάχυτη σε όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Η κοινωνική ευημερία και η οικονομική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών λαών βρισκόταν πολύ ψηλά στην ατζέντα όλων των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Το κύριο μέλημα πλέον ήταν η συνένωση των κρατών και λαών της Ευρώπης. Παρά τις όποιες διαφορές τους τα κράτη είχαν περισσότερα κοινά στοιχεία και πάνω σε αυτά θα γινόταν προσπάθεια για να οικοδομήσουν την αρμονική τους συμβίωση. Συνεχώς γινόταν προσπάθειες για στενότερη συνεργασία και συνεννόηση στα μεγάλα διεθνή προβλήματα που ταλανίζανε εκείνη την εποχή την Ευρώπη. Καθώς η οικονομική ένωση επεκτεινόταν και αναπτυσσόταν ολοένα και περισσότερο, οι ευρωπαίοι ηγέτες όπως άλλωστε ήταν και φυσικό επεδίωκαν την περαιτέρω εμβάθυνση και συνεργασία και σε άλλους τομείς. Ένας από αυτούς τους τομείς ήταν ο ευαίσθητος τομέας της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες φιλοδοξούσαν να δημιουργήσουν μία κοινή εξωτερική πολιτική, η οποία θα συμπεριελάμβανε όλα τα κράτη-μέλη της τότε ένωσης και η οποία βέβαια θα υποστηριζόταν και από τον κατάλληλο αμυντικό σχηματισμό. Δεν ήθελαν με τίποτα η γηραιά ήπειρος να επιστρέψει στα καταστροφικά χρόνια των πολέμων και της κοινωνικής δυστυχίας και γι αυτό πίστευαν πως μέσα από μία κοινή δράση για την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια θα ήταν ικανή να προστατεύει την ένωση από εξωτερικές απειλές και εξωτερικές προκλήσεις. Το όραμα άλλωστε για μια ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας είχε κάνει την εμφάνιση του ήδη από τα πρώτα χρόνια κιόλας μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η πρώτη απόπειρα για συλλογική άμυνα στην Ένωση έγινε το 1948 με την Συνθήκη των Βρυξελλών, καθώς μία από τις διατάξεις του συμφώνου περιείχε ρήτρα αμοιβαίας άμυνας, σε περίπτωση επίθεσης. Όμως τόσο η Συνθήκη των Βρυξελλών όσο και μετέπειτα το «σχέδιο Pleven» για τη

δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας το 1954, αλλά και η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, δεν κατάφεραν να ανταποκριθούν στο όραμα μιας κοινής άμυνας, καθώς οι εθνικές πολιτικές και τα εθνικά συμφέροντα των κρατών, ήταν σχεδόν αδύνατον να καμφθούν. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε πως την εποχή εκείνη το ΝΑΤΟ θεωρούνταν ως ο εγγυητής ασφάλειας της Ευρώπης, κάτι που ισχύει και μέχρι σήμερα και όπως ήταν λογικό όλα τα σχέδια και πλάνα για κάτι κοινό στον τομέα της άμυνας έμπαιναν σε δεύτερη μοίρα. Χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια με δεκάδες διαβουλεύσεις και συζητήσεις μεταξύ των κρατών-μελών για τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας μέχρι να καταλήξουν σε ένα κοινό πλαίσιο συνεργασίας. Ούτε η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας (ΕΠΣ) το 1970, ούτε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1987 κατάφεραν κάτι διαφορετικό από τις προηγούμενες συνθήκες.

Το πιο δυναμικό και αποφασιστικό βήμα για την εδραίωση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας σημειώθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ ή αλλιώς η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε μία καμπή στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Από την συγκεκριμένη συνθήκη η ΕΟΚ μετονομάζεται και επίσημα σε Ευρωπαϊκή Ένωση και προχωρά στην εγκαθίδρυση ενός πλαισίου για ενιαίο νόμισμα, κοινή εξωτερική πολιτική και σειρά πολιτικών όπως είναι η ασφάλεια, η ειρήνη, η δικαιοσύνη κτλ. Η δημιουργία του δεύτερου πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, πέρα από το γεγονός πως αναδεικνύει την ΕΕ σε έναν παγκόσμιο δρών στο διεθνές περιβάλλον, συμπεριλαμβάνει για πρώτη φορά στην ατζέντα της πολιτικής μία συνιστώσα για την άμυνα. Η ΚΕΠΠΑ απέκτησε νομική βάση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με τη συγκεκριμένη συνθήκη. Η σχετική αυτή καθυστέρηση οφείλεται κυρίως στον ιδιαίτερο και ευαίσθητο χαρακτήρα αυτής της πολιτικής.

Καθ όλη τη διάρκεια της οικοδόμησης του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, οι έννοιες της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της κοινής άμυνας ερχόταν συνεχώς στην ημερησία διάταξη διαφόρων πολιτικών προγραμμάτων. Σημαντική ώθηση όμως στην περαιτέρω ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ πέρα από την Συνθήκη της ΕΕ, έδωσε και η Συνθήκη του Άμστερνταμ λίγα χρόνια αργότερα το 1997 με την ενίσχυση των μέσων και διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Η τελευταία συνθήκη που συντέλεσε στην ολοκλήρωση της ΕΕ, ήταν η Συνθήκη της Λισσαβόνας, η οποία επέφερε ορισμένες νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ.

Πρόκειται για δύο θεσμικά αξιώματα που διασφαλίζουν τη συνοχή και την ενιαία φωνή της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ.

Η Ελλάδα όπως ήταν φυσικό δε μπορούσε να απουσιάζει από τις διεργασίες για την πολιτική ολοκλήρωση της ΕΕ. Η Ελλάδα το 2021 κλείνει αισίως σαράντα χρόνια από την ένταξη της στην Ενωμένη Ευρώπη που άλλαξε την μοίρα της χώρας και την καταξίωσε στο σκληρό πυρήνα της ΕΕ. Για την χώρα μας η ένταξη στην ΕΕ ήταν μία στρατηγική επιλογή, η οποία της προσέφερε ασφάλεια και ευημερία απέναντι σε άκρως επικίνδυνους γείτονες. Για το λόγο αυτό άλλωστε η Ελλάδα από την πρώτη στιγμή ήταν υπέρ της ανάπτυξης μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Υποστήριζε ανέκαθεν την εξελικτική διαδικασία, καθώς πίστευε ακράδαντα στην ανάγκη ενίσχυσης της ΕΕ στον τομέα της εξωτερική πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, καθώς έτσι η ΕΕ θα μπορούσε να ήταν πολύ πιο ισχυρή και αποτελεσματικότερη στη παγκόσμια διεθνή σκηνή.

Οι προσπάθειες που διαχρονικά κατέβαλλε η ΕΕ για την πολιτική της ολοκλήρωση παρουσίαζαν προβλήματα, κυρίως λόγω του ότι αποτελούσε ένα από τα πλέον σύνθετα ζητήματα της. Όπως ήταν φυσικό, αυτό οδήγησε σε ορισμένους προβληματισμούς οι οποίοι χρήζουν απαντήσεων. Πως ήταν δυνατόν ένας «οικονομικός γίγαντας» σαν την ΕΕ να μην ήταν ικανός να αναπτύξει την δική του εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας; Η πολυφωνία και η ετερότητα που παρουσιάζουν τα κράτη-μέλη στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής κ ασφάλειας, είναι ικανές να οδηγήσουν σε διάλυση το ευρωπαϊκό οικοδόμημα; Τα εθνικά συμφέροντα των κρατών-μελών είναι ικανά να ξεπεραστούν για να επέλθει η πολυπόθητη ολοκλήρωση; Ποιος ο ρόλος της Ελλάδας στην προσπάθεια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης; Η Ελλάδα ως χώρα-μέλος της ΕΕ έχει ωφεληθεί από την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ; Όλα τα παραπάνω ερωτήματα θα μας βοηθήσουν να εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων, ικανών να σχηματίσουμε μία εικόνα τόσο για την ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και ασφάλεια, όσο και για τον ρόλο της χώρας μας σε αυτή.

Κύριος στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εξέταση του διεθνή ρόλου, της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ, καθώς και η ελληνική εξωτερική πολιτική στον τομέα της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ. Επιπλέον, θα διερευνηθεί αν η ΕΕ κατάφερε να

παρουσιάζει ομοιογενείς απόψεις ως προς τα εξωτερικά της ζητήματα παρά τα προβλήματα και τις όποιες ανεπάρκειες παρουσιάζονται κατά καιρούς. Ακόμη, θα επιχειρηθεί να αναλυθεί αν τελικά η ελληνική εξωτερική πολιτική κατάφερε να εξευρωπαϊστεί και μέσω της ΕΕ να στηρίζει με αποτελεσματικότερο τρόπο τα ελληνικά συμφέροντα. Τέλος, ασχολείται με το αν η Ελλάδα κατάφερε εκμεταλλευόμενη την συμμετοχή της στην ΕΕ να ενισχύσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται μία σύντομη αναδρομή στις προσπάθειες που έγιναν για στενότερη συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας από τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και την Συνθήκη του Μάαστριχτ και την δημιουργία του δεύτερου πυλώνα της ΕΕ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο η έρευνα μας επικεντρώνεται στον ρόλο της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον και στην ήπια ισχύς που προβάλλει στις σχέσεις της με τους άλλους παγκόσμιους δρώντες. Θα ασχοληθούμε με την ΕΕ ως διεθνή δρώντα και για το πώς θέλει να αυτοπροσδιορίζεται.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ, η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας αλλά και δύο από τις σημαντικότατες Συνθήκες, οι οποίες με τις μεταρρυθμίσεις που επέφεραν, βελτίωσαν την θεσμική δομή ενισχύοντας παράλληλα και τον διεθνή ρόλο της ΕΕ στην παγκόσμια σκηνή.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται οι σχέσεις της ΕΕ τους άλλους διεθνείς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά στις σχέσεις της Ένωσης με τις ΗΠΑ, με την Ρωσική Ομοσπονδία καθώς και στις σχέσεις με τη Βορειοατλαντική συμμαχία.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα δοθεί μεγάλη σημασία καθώς, θα επικεντρωθούμε στον ρόλο της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και ασφάλεια. Θα παρουσιαστεί η ελληνική εξωτερική πολιτική, ο εξευρωπαϊσμός της, η συμμετοχή της χώρας μας στην ΚΕΠΠΑ και στην ΚΠΑΑ και τα προσδοκώμενα οφέλη για την Ελλάδα από την ενεργό συμμετοχή της στους παραπάνω θεσμούς.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο θα καταλήξουμε στα συμπεράσματα, τα οποία θα εξαχθούν μέσα από την έρευνα και τις γενικότερες παρατηρήσεις και αναφορές. Επίσης, θα εξαχθούν συμπεράσματα

για την αποτελεσματικότητα της ΚΠΑ και αν η Ελλάδα μπορεί να βασίζεται εξ ολοκλήρου σε αυτή.

Κεφάλαιο 2. Ο Ρόλος της ΕΕ στο διεθνές σύστημα (Ήπια Ισχύς)

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα εξεταστεί ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο διεθνές σύστημα και η ικανότητα δράσης της στη διεθνή σκηνή. Η Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια έχει δείξει να ενισχύεται σημαντικά για να μπορεί να εμφανίζεται ως πολιτικά ισότιμη με τους άλλους διεθνείς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση λειτούργησε και η Νέα Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ (2016), η οποία επινοήθηκε από την τότε επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ Federica Mogherini και είχε ως στόχο την ενίσχυση της «ήπιας ισχύς» της ΕΕ. Η ΕΕ αυτοπροσδιορίζεται ως μία ήπια δύναμη, που χρησιμοποιεί ήπια ισχύ. Μάλιστα, η ίδια η κ. Mogherini δήλωνε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να είναι περήφανη για την ήπια ισχύς της και πως στον τομέα αυτό είναι αδιαμφισβήτητα οι καλύτεροι.[1] Ήδη όμως από τη δεκαετία του 2000, αρκετοί μελετητές χαρακτήριζαν την ΕΕ ως μία «normative power», η οποία πηγάζει από το ιστορικό πλαίσιο συγκρότησης της, την υβριδική πολιτική της και τους θεσμούς της.[2] Έχοντας λοιπόν δημιουργηθεί πάνω σε μία βάση που διέπεται από συγκεκριμένες νόρμες (ελευθερία, δημοκρατία, κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα), αυτό την καθιστά ένα ξεχωριστό είδος δρώντα στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.[3] Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλει να προβάλλει τον εαυτό της ως μια πολιτική υπερδύναμη η οποία έχει ως στόχο την οικοδόμηση ενός ασφαλούς και ειρηνικού διεθνούς συστήματος και για να καταστεί αυτό εφικτό βασίζει την εξωτερική συμπεριφορά της σε ένα σύνολο κοινών αξιών. Για τα δεδομένα των διεθνών σχέσεων η έννοια που αντικατοπτρίζει πλήρως τα προαναφερθέντα είναι η Ήπια Ισχύς και ο εμπνευστής της είναι ο Joseph Nye.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ο Joseph Nye εισήγαγε την έννοια της Ήπιας Ισχύος (Soft Power).[4] Με τον τρόπο αυτό προσπάθησε να καταδείξει μία άλλη διάσταση της έννοιας της ισχύος. Πριν όμως εξετάσουμε τι ακριβώς είναι η ήπια ισχύς, θα πρέπει να εξεταστεί ο όρος ισχύς. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν πάρα πολλοί ορισμοί που έχουν δοθεί για να ερμηνεύσουν την έννοια της ισχύος. Εμείς θα αναφερθούμε μόνο σε έναν. Η ισχύς, λοιπόν, είναι η ικανότητα επίδρασης στην έκβαση των γεγονότων, η ικανότητα να έχει κάποιος εξουσία και να κάνει κάτι. Στην παγκόσμια πολιτική, η ισχύς ισοδυναμεί με την ικανότητα μιας χώρας να εφαρμόζει τις

[1] https://www.euractiv.gr
[2] Manners,(2002) σελ 252
[3] Ό.π.: σελ 252
[4] Nye, Jr,(1990) σελ 153-171

πολιτικές της χώρας χωρίς την παρέμβαση άλλων χωρών. Έτσι, η ισχύς ταυτίζεται σχεδόν με την αυτονομία. Με άλλα λόγια, είναι η ικανότητα κάποιου να επηρεάσει τη συμπεριφορά των άλλων παρά τη θέληση τους. Η ισχύς μπορούμε να πούμε ότι εξασκείται όταν ο Α πετυχαίνει να κάνει ο Β κάτι που διαφορετικά δε θα έκανε. Η «ήπια ισχύς» από την άλλη είναι η ικανότητα να πάρεις αυτό που θέλεις μέσω της έλξης και όχι του εξαναγκασμού ή της εξαγοράς. Τα επιθυμητά αποτελέσματα μπορούν να εξασφαλιστούν και χωρίς άμεσες απειλές ή εξαγορές. Αυτός ο έμμεσος τρόπος να αποκτήσεις αυτό που θέλεις είναι η ήπια ισχύς ή όπως την αποκαλεί ο ίδιος « το δεύτερο πρόσωπο της ισχύος».[5] Στο διεθνές περιβάλλον λοιπόν, η ΕΕ διαμορφώνει την ήπια ισχύ της μέσω των αξιών που εκφράζει, μέσω της κουλτούρας της, των παραδειγμάτων που προσφέρει μέσω εσωτερικών πρακτικών και πολιτικών της και του τρόπου που αντιμετωπίζει τις σχέσεις της με τους υπόλοιπους δρώντες. Ο Manners υποστηρίζει πως ¨οι κανόνες και οι αξίες της ΕΕ, της παρέχουν μία θεμελιώδη διαφορετική ταυτότητα από τους άλλους παράγοντες του διεθνούς συστήματος¨.[6] Η Ευρωπαϊκή Ένωση λοιπόν ανάμεσα στο 'καρότο' και το 'μαστίγιο' έχει επιλέξει συνειδητά το πρώτο. Άλλωστε, όπως είναι ευρέως διαδεδομένο, η Ευρωπαϊκή Ένωση, λόγω του ότι δεν αποτελεί μια στρατιωτική υπερδύναμη, δεν μπορεί να υποστηρίξει και την σκληρή ισχύ. Είναι γνωστός σε όλους μας ο χαρακτηρισμός της ως πολιτικού νάνου αλλά συγχρόνως και οικονομικού γίγαντα. Άρα, θα πρέπει να εξακολουθεί να προωθεί ως ένα βαθμό την ήπια ισχύ της, αφού λόγω έλλειψης πολιτικής βούλησης και μη συντονισμού της ενιαίας εξωτερικής ευρωπαϊκής πολιτικής δεν μπορεί να υποστηρίξει την σκληρή ισχύ.

Εύλογα λοιπόν, μπορεί να αναρωτηθεί κάποιος αν η επιλογή της ΕΕ να επικεντρώνει τις προσπάθειες της στην άσκηση της ήπιας ισχύος είναι όντως μία πραγματική επιλογή ή μήπως είναι ένα προϊόν αδυναμίας λόγω του ότι δεν μπορεί να υποστηρίξει κάτι διαφορετικό; Τα μέχρι στιγμής δεδομένα μας προϊδεάζουν πως η Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω του ότι στερείται στρατιωτικών δυνατοτήτων και ενιαίας στρατηγικής, θα συνεχίσει να ποντάρει στο συνεργατικό πλαίσιο μεταξύ των μερών χωρίς τη χρήση βίας που προσφέρει η άσκηση της ήπιας ισχύς.[7] Βέβαια το μέλλον κανείς δε μπορεί να το προβλέψει αλλά μοιάζει σχεδόν απίθανο μετά και την πανδημία που περνάει ο κόσμος η ΕΕ να ασχοληθεί πιο ενεργά με τα θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας.

[5] Nye Jr,(2005),σελ 33
[6] Manners,(2002),σελ 252
[7] Βοσκόπουλος,(2012),σελ 281-283

Κεφάλαιο 3. Το Θεσμικό Πλαίσιο

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετασθούν οι ρυθμίσεις του δεύτερου πυλώνα της ΕΕ, καθώς και οι Συνθήκες που συνέβαλαν με καθοριστικό τρόπο προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Πιο συγκεκριμένα θα εξεταστεί η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, όπως και η Συνθήκη του Μάαστριχτ με την οποία δημιουργήθηκε και η ΕΕ αλλά και η Συνθήκη της Λισαβόνας με την οποία η Ένωση κατάφερε να καθιερωθεί και να ενισχύσει τον διεθνή της ρόλο στην παγκόσμια σκηνή. Ο κοινός παρανομαστής και των τεσσάρων «πρωτοβουλιών» ήταν η ενίσχυση της ΕΕ και η πολιτική της ολοκλήρωση.

3.1.Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της ΕΕ

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί αναμφίβολα μία από τις κορυφαίες πρωτοβουλίες της, η οποία έχει ως στόχο τη συνεκτικότερη και πιο αποτελεσματική άσκηση κοινής δράσης στη διεθνή πολιτική σκηνή. Η ΕΕ επιδιώκει μέσω της ΚΕΠΠΑ να είναι πρωταγωνιστής στο διεθνές περιβάλλον και να διαδραματίσει ένα πιο ισχυρό ρόλο στις σοβαρές εξωτερικές προκλήσεις που λαμβάνουν χώρα στις μέρες μας. Όμως η ανάπτυξη αυτής της ιδιαίτερης πολιτικής δεν γνώρισε την άνθηση που γνώρισαν οι υπόλοιπες κοινές πολιτικές της ΕΕ. Οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στα κράτη-μέλη ήταν μεγάλες καθ όλη τη διάρκεια των ετών. Οι συζητήσεις και οι αναφορές σε «κοινή εξωτερική πολιτική» δεν υπήρξαν ποτέ ούτε εύκολες, ούτε απλές. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν εξαρχής μία δύναμη οικονομικής φύσεως και κατά μεγάλη πιθανότητα δεν βρισκόταν στα άμεσα πλάνα της, το να καταστεί μία παγκόσμια δύναμη. Όμως λόγω του ότι οικονομία και πολιτική είναι δύο έννοιες αλληλένδετες και η πρώτη συμπληρώνει τη δεύτερη, για να καταστεί ένα κράτος ισχυρό πολιτικά και στρατιωτικά, χρειάζεται και την ανάλογη οικονομική δύναμη αλλά και την πολιτική ισχύς.

Οι προσπάθειες που ακολούθησαν μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο για την οικοδόμηση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας, δυστυχώς για το ευρωπαϊκό εγχείρημα δεν κατάφεραν να έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα τουλάχιστον επισήμως μέχρι και το 1987 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή

Πράξη (ΕΕΠ). Τόσο το σχέδιο «Pleven» το 1950, όσο και τα δύο σχέδια «Fouchet» το 1960 δεν κατάφεραν να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.[8] Έπρεπε να περάσουν πολλά χρόνια για να φτάσουμε στο 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία συνέβαλλε σημαντικά στην ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ, καθώς δημιούργησε τον δεύτερο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο οποίος είχε ως στόχο: 1)την διατήρηση της ειρήνης, 2) την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, 3) την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και 4) την ανάπτυξη και εδραίωση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.[9] Αξίζει να αναφερθεί πως ο χαρακτήρας της ΚΕΠΠΑ θα ήταν διακυβερνητικός και πως το ΝΑΤΟ θα ήταν υπεύθυνο για τη συλλογική ασφάλεια των Ευρωπαίων. Το θεσμικό της πλαίσιο θα βασιζόταν στη λήψη αποφάσεων με ομοφωνία. Τι οδήγησε όμως στην δημιουργία της ΚΕΠΠΑ? Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως την περίοδο εκείνη υπήρξε μία σημαντική αλλαγή του διεθνούς περιβάλλοντος, με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την ολοκληρωτική κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» , τόσο στην Κεντρική όσο και στην Ανατολική Ευρώπη. Έτσι, μέσα στο νέο παγκόσμιο τοπίο που πήγαινε να δημιουργηθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση άρπαξε την ευκαιρία ώστε να θέσει τα θεμέλια για μία πραγματικά κοινή εξωτερική πολιτική. Η Ευρώπη συνειδητοποιούσε περισσότερο από ποτέ την ανάγκη για αύξηση της πολιτικής ισχύς της, καθώς βρισκόταν αντιμέτωπη με πολλά ανοιχτά μέτωπα όπως ήταν η ανάγκη για ανασυγκρότηση και σταθερότητα στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά και η διαχείριση της διαλυμένης Γιουγκοσλαβίας.[10]Όλα τα παραπάνω προβλήματα που προαναφέρθηκαν, όπως είναι λογικό δεν μπορούσαν να διευθετηθούν από την ΕΠΣ λόγω κυρίως του διακυβερνητικού της χαρακτήρα και άρα η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν αναγκασμένη στη δημιουργία ενός νέου πλαισίου, το οποίο θα ήταν σε θέση να υπερασπίζεται και να διασφαλίζει με μία πιο δυναμική προσέγγιση τα θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας που θα προέκυπταν.[11] Άρα εύλογα κανείς μπορεί να πει πως η ΚΕΠΠΑ δημιουργήθηκε από τις αναγκαιότητες που προέκυψαν. Αυτό το νέο πλαίσιο δημιουργήθηκε με τη συγκρότηση της ΚΕΠΠΑ, η οποία μεταξύ άλλων περιείχε και μία συμφωνία ανάμεσα στα κράτη-μέλη ότι πλέον οι εξωτερικές πολιτικές τους θα είναι σύμφωνες με τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πως θα υπάρχει συντονισμένη δράση στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις.[12] Μόλις λίγα χρόνια αργότερα και

[8] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/uri=legissum:a19000
[9] https://eur-lex.europa.eu/foreign_security_policy.
[10] Τσαρδανίδης ,(2008),σελ.474
[11] Ibid
[12] Κεντρωτής,(2003),σελ.119

συγκεκριμένα το 1997 η Συνθήκη του Άμστερνταμ, έφερε ορισμένες νέες θεσμικές αλλαγές στον χαρακτήρα της ΚΕΠΠΑ, καθώς με τη συγκεκριμένη συνθήκη έγκειται για πρώτη φορά η έννοια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ), η οποία σήμερα είναι γνωστή ως Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Ένα από τα βασικά σημεία διαφωνιών μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ ήταν το αν θα έπρεπε ο χαρακτήρας της να παραμείνει διακυβερνητικός ώστε να μην υπάρχει 'παραχώρηση' εθνικής κυριαρχίας ή αν θα γινόταν υπερεθνικός που στην ουσία αποτελεί και το καθοριστικό βήμα για την διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Η ΚΕΠΠΑ είναι μία πολιτική η οποία εξελισσόταν δια μέσω των Συνθηκών που θεσπίζονταν. Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας η οποία αποτελεί και τον δεύτερο πυλώνα εισήχθη με την Συνθήκη για την ΕΕ. Μόλις λίγα χρόνια αργότερα η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 καθιέρωσε μια πιο αποτελεσματική διαδικασία λήψης αποφάσεων με την εποικοδομητική αποχή, ενώ τον Δεκέμβρη του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θεσμοθέτησε τον ρόλο του Ύπατου Εκπροσώπου της ΚΕΠΠΑ.[13] Το 2003 στη Συνθήκη της Νίκαιας υπήρξαν περαιτέρω αλλαγές στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που είχαν ως στόχο τη βελτίωση τους, ενώ παράλληλα ανατεθεί στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, να ασκεί τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων.[14] Με την τελευταία Συνθήκη χρονικά το 2009, δηλαδή τη Συνθήκη της Λισαβόνας, έχουν επέλθει σημαντικότατες αλλαγές στην ΚΕΠΠΑ. Μεταξύ αυτών είναι η θέση του Ύπατου Εκπροσώπου για τις Εξωτερικές Υποθέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας, ο οποίος παράλληλα έχει και την ιδιότητα του Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η δημιουργία της ΕΥΕΔ η οποία στελεχώνεται από προσωπικό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων διπλωματικών υπηρεσιών των κρατών-μελών.[15] Επίσης, η Συνθήκη της Λισαβόνας εισάγει την ρήτρα αλληλεγγύης, η οποία προβλέπει ότι σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης κατά ενός κράτους-μέλους της ΕΕ, τα υπόλοιπα κράτη-μέλη οφείλουν να συνδράμουν με όσα μέσα διαθέτουν, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Χάρτη των ΗΕ.[16] Για την ιστορία και μόνο, αξίζει να αναφερθεί πως η συγκεκριμένη ρήτρα, είχε αρχικά ενταχθεί στη Συνταγματική Συνθήκη της ΕΕ, αλλά δεν υιοθετήθηκε ποτέ και έτσι εν τέλει ενσωματώθηκε στη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η μόνη φορά που τέθηκε σε εφαρμογή ήταν το

[13] https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements
[14]Ibid
[15] https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/keppa.html
[16] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014D0415

2015, όταν και την επικαλέστηκε η Γαλλία και ζήτησε την ενεργοποίηση της, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι και στο Bataclan.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες φιλοδοξούσαν μέσω της ΚΕΠΠΑ να αποκτήσουν την πολυπόθητη συνοχή και την ενιαία φωνή στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Οι νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις της Συνθήκης της Λισαβόνας βρισκόταν προς την κατεύθυνση αυτή. Δυστυχώς όμως, μέχρι και σήμερα δεν φαίνεται να υπάρχει η απαραίτητη ομοφωνία. Η αποτυχία της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής φαίνεται ξεκάθαρα στις περιπτώσεις του Ιράν και της Λιβύης, δύο περιπτώσεις στις οποίες διακυβεύονται ζωτικής σημασίας συμφέροντα για την ίδια. Όσον αφορά την περίπτωση του Ιράν, η εκτέλεση του Ιρανού στρατηγού Soleimani από τις ΗΠΑ, οδήγησε τις δύο χώρες σε μεγάλη ένταση και κλιμάκωση, με το Ιράν να αποχωρεί με συνοπτικές διαδικασίες από τη συμφωνία για τα πυρηνικά του 2015.[17] Η συμφωνία αυτή, αποτελούσε τη μεγαλύτερη επιτυχία της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής. Όσον αφορά την περίπτωση της Λιβύης, η ΕΕ δείχνει ανήμπορη να αντιδράσει, καθώς τα κράτη-μέλη της υποστηρίζουν το καθένα, διαφορετική πλευρά στον λιβυκό εμφύλιο. Η Ιταλία για παράδειγμα, υποστηρίζει την αναγνωρισμένη κυβέρνηση από τα Ηνωμένα Έθνη του Fayez al-Sarraj, ενώ η Γαλλία στηρίζει τον στρατηγό Xalifa Xaftar (όπως και η Ελλάδα).

Γενικότερα, στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ παρατηρείται μία αδυναμία συνεννόησης μεταξύ των κρατών-μελών, κάτι που δεν συνάδει με το μέγεθος της ΕΕ. Την αδυναμία αυτή, την εκμεταλλεύονται οι υπόλοιποι μεγάλοι δρώντες του διεθνούς συστήματος εξυπηρετώντας τα δικά τους συμφέροντα. Δυστυχώς μέχρι στιγμής, δεν φαίνεται στον ορίζοντα αυτό να αλλάζει ώστε να υπάρξει η αναγκαία συνοχή και αλληλεγγύη, η οποία θα οδηγήσει την ΕΕ και στην πολιτική ολοκλήρωση της. Οι προσπάθειες θα πρέπει να συνεχιστούν, διαφορετικά το ευρωπαϊκό οικοδόμημα κινδυνεύει με κατάρρευση.

[17] https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/world/iran-pos-mporei-i-ee-na-voithisei-stin-apoklimakosi-ton-entaseon

3.2. Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της ΕΕ

Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας(όπως μετονομάστηκε η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας) αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης και εφαρμογής της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. [18]Αποτελεί επίσης, αναπόσπαστο κομμάτι της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, δίνοντας στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα, η οποία είναι βασισμένη σε στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα. Όπως όλοι γνωρίζουν η ΕΕ δε διαθέτει μόνιμο στρατό και για το λόγο αυτό βασίζεται κυρίως σε ad hoc δυνάμεις τις οποίες διαθέτουν τα κράτη-μέλη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της ΚΠΑΑ στοχεύει στην ανάπτυξη αυτών των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων, σε τομείς που αφορούν στη διαχείριση κρίσεων και τη πρόληψη συγκρούσεων, σύμφωνα πάντα με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ. Οι δυνάμεις της μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αποστολές και εκτός ΕΕ, οι οποίες συνήθως περιλαμβάνουν κοινές δράσεις αφοπλισμού, ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές με στόχο την πρόληψη συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, αποστολές για παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων και σε αποστολές προς τρίτες χώρες για την στήριξη τους στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφος τους.[19] Τα κράτη μέλη δηλαδή θέτουν υπό ευρωπαϊκή διοίκηση στρατιωτικές και μη στρατιωτικές μονάδες, προκειμένου να συμβάλουν στους στόχους που έχουν τεθεί από το Συμβούλιο. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως όσα κράτη είναι και μέλη στη «Βορειοατλαντική Συμμαχία» , η ΚΠΑΑ οφείλει να σέβεται πλήρως τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή τους στο ΝΑΤΟ, γεγονός που σημαίνει πως οι όποιες αποφάσεις της ΕΕ, θα πρέπει να λαμβάνονται πάντα σε συμφωνία με όλες τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη ως σύμμαχοι του ΝΑΤΟ. Βέβαια, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κάθε δικαίωμα να ενεργεί αυτόνομα και για το λόγο αυτό αποφασίστηκε και η ανάπτυξη όλων των κατάλληλων δομών, μηχανισμών και μέσων, ώστε αν κριθεί ποτέ απαραίτητο να παρέμβει αυτόνομα χωρίς όμως να κινείται ανταγωνιστικά προς το ΝΑΤΟ.[20] Με την απαραίτητη προϋπόθεση όμως πως το ΝΑΤΟ δεν αναλαμβάνει δράση.

Η σκληρή πραγματικότητα είναι πως η ΚΠΑΑ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ΝΑΤΟ και αυτό δίνει τη δυνατότητα στον ίδιο τον οργανισμό να εμπλέκεται για τα καλά στα ευρωπαϊκά

[18] http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa
[19] Κοππά (2017), σελ 77
[20] Παρίσης,(2010),σελ 39-41

ζητήματα ασφάλειας και άμυνας. Όπως και η ΚΕΠΠΑ, έτσι και η ΚΠΑΑ αν και πρόκειται για συστατικό κομμάτι της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας όπως προαναφέρθηκε, δεν κατόρθωσε να έχει μία γρήγορη ανάπτυξη, διότι οι εθνικές πολιτικές των κρατών ήταν σχεδόν αδύνατον να υπερκεραστούν. Με βάση την ΕΕΑS, το όραμα για την οικοδόμηση μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής , χρονολογείται από τη Συνθήκη των Βρυξελλών το 1948, καθώς στη συνθήκη συμπεριλαμβανόταν ρήτρα αμοιβαίας άμυνας σε περίπτωση επίθεσης.[21] Μέχρι και το τέλος του διπολικού συστήματος και τις μετέπειτα βαλκανικές συγκρούσεις, ακολούθησε πλήθος συνθηκών για μια κοινή αυτόνομη άμυνα, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. Έτσι λοιπόν, η ΕΕ βλέποντας τον κόσμο να αλλάζει με ραγδαίους ρυθμούς, καθώς από το διπολικό σύστημα περνούσαμε στο πολυπολικό, επεδίωξε να αποκτήσει έναν πιο ενεργό ρόλο για την ασφάλεια της με την ανάπτυξη των δικών της στρατιωτικών μονάδων. [22] Με βάση την ΕΕΑS η οποία αναφέρει χαρακτηριστικά στην επίσημη ιστοσελίδα της πως η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα πλήθος στρατιωτικών επιχειρήσεων και πολιτικών αποστολών σε πολλές χώρες που γειτνιάζουν με την αυτήν στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ.[23]

Τα ¨εγκαίνια¨ της ΚΠΑΑ τοποθετούνται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας τον Ιούνιο του 1999 και οι στόχοι της είναι η ενίσχυση της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ και η επίτευξη ουσιαστικής συμβολής στη διατήρηση της ειρήνης, στη διαχείριση κρίσεων και στη πρόληψη των συγκρούσεων.[24] Την ίδια χρονιά, τον Δεκέμβριο του 1999 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, δημιουργήθηκε στρατιωτική δύναμη για να μπορεί η ΕΕ να ολοκληρώνει τις αποστολές τύπου Petersberg. Ο στόχος ήταν « η διεξαγωγή αποτελεσματικών επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ, καθώς και να διαδραματίζουν όσοι συμμετέχουν τον πλήρη ρόλο τους στις επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ και στις επιχειρήσεις που διεξάγονται υπό την ηγεσία του ΝΑΤΟ».[25] Ένα χρόνο αργότερα τον Ιούνιο του 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira, ήταν εκείνο που καθόρισε την ανάπτυξη μιας μη στρατιωτικής δύναμης για τη διαχείριση των κρίσεων, όπως επίσης και «τη δημιουργία αστυνομικής δύναμης, ενίσχυσης του κράτους δικαίου και ενδυνάμωσης των δομών δημόσιας διοίκησης και πολιτικής προστασίας».[26] Στη συνέχεια, η Συνθήκη της Νίκαιας τον Δεκέμβριο του 2000, ενέκρινε τα αποτελέσματα της διάσκεψης για την διάθεση στρατιωτικών

[21] EEAS,(2016) Shaping of a Common Security and Defence Policy
[22] Παρίσης ,(2010),σελ 39-41
[23] EEAS Military and civilian missions and operations
[24] Σαραντάκη, σελ 3
[25] Κεντρωτής,(2003),σελ.262
[26] Ό.π.: σελ 263

δυνατοτήτων της Ένωσης. Η διάσκεψη αυτή πραγματοποιήθηκε για να βελτιωθούν οι συνεισφορές των κρατών-μελών που αφορούσαν στην διάθεση εθνικών δυνάμεων από μέρους τους. Μέχρι και την Συνθήκη της Νίκαιας, οι αποφάσεις που αφορούσαν την τότε ΕΠΑΑ, λαμβάνονταν με πλήρη ομοφωνία, ενώ τα κράτη-μέλη δεν μπορούσαν να συνδράμουν με στρατιωτικές δυνάμεις ή να προχωρήσουν σε χρηματοδότηση αποστολών χωρίς την συναίνεση τους. Μόλις ένα χρόνο αργότερα, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Λάακεν το 2001, η ΕΕ υιοθέτησε το Σχέδιο Δράσης (ECAP) και κάλεσε όλα τα κράτη-μέλη να συμβάλλουν, ώστε να βελτιωθούν οι δυνατότητες και να αναπτυχθούν τα απαραίτητα μέσα για τη διεξαγωγή διαχείρισης κρίσεων από την ΕΕ.[27] Οι υπόλοιπες Συνθήκες που ακολούθησαν μέχρι και την Συνθήκη της Λισαβόνας δεν έφεραν δραστικές αλλαγές για την τότε ΕΠΑΑ(ΚΠΑΑ).

Η ΕΕ επεδίωκε συνεχώς την βελτίωση των δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ. Οι καινοτομίες στη Συνθήκη της Λισαβόνας επέτρεψαν να βελτιωθεί η συνεκτικότητα της πολιτικής στον τομέα της ΚΠΑΑ και επέτρεψε στο Κοινοβούλιο να αποτελεί εταίρο στη διαμόρφωση των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων. [28] Θα πρέπει να τονίσουμε στο σημείο αυτό πως η ΚΠΑΑ είναι μία διαρκώς εξελισσόμενη πολιτική, καθώς οι κρίσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ δεν είναι πάντα οι ίδιες. Λόγω αυτού τα κράτη-μέλη έχουν αρχίσει να αντιλαμβάνονται ότι η αποτελεσματικότητα και η ευελιξία θα πρέπει πλέον να βρίσκεται στη φύση και στο περιεχόμενο της ΚΠΑΑ. Προς την κατεύθυνση αυτή άλλωστε, κινείται και η διακήρυξη της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ, η οποία επιτρέπει την περαιτέρω ανάπτυξη της ΚΠΑΑ. Η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ έχει ως σκοπό να βοηθήσει την ΕΕ να αντιδρά γρηγορότερα και πιο αποφασιστικά στη διεθνή σκηνή. Τα κράτη-μέλη έδειχναν την πρόθεση να ενισχύσουν την συνεργασία της ΕΕ στους τομείς της εξωτερικής ασφάλειας και της άμυνας. Για το λόγο αυτό η τότε Ύπατη Εκπρόσωπος κ. Mogherini υπέβαλε προς το Συμβούλιο ένα σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα, το οποίο περιλάμβανε μεταξύ άλλων, την διενέργεια συντονισμένης ετήσια επανεξέτασης στον τομέα της άμυνας (CARD), τη νέα ενιαία ρύθμιση για Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) για κράτη-μέλη που ήταν πρόθυμα να αναλάβουν μεγαλύτερες δεσμεύσεις για την ασφάλεια και την άμυνα και το

[27] Κιντής, και Ντόκος,(2012) στο Παγκόσμια Ευρώπη;, σελ 268
[28] https://www.europarl.europa.eu/ΚΠΑΑ

Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF) που θα επικεντρωνόταν στην έρευνα και στην ανάπτυξη ικανοτήτων.[29]

Η ισχυρή πολιτική βούληση που επέδειξαν τα κράτη-μέλη για την περαιτέρω ενοποίηση στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας, οδήγησε τον Μάρτιο του 2017, στη δημιουργία της στρατιωτικής δυνατότητας σχεδιασμού και διεξαγωγής επιχειρήσεων (MPCC), μιας νέας δομής για τη βελτίωση της ικανότητας της Ένωσης να αντιδρά ταχύτερα και αποτελεσματικότερα για τη σχεδίαση και διεξαγωγή των αποστολών και των επιχειρήσεων.[30] Κατά τον επόμενο χρόνο, θεσπίστηκε και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας (EDIDP), με στόχο την στήριξη της ανταγωνιστικότητας και την ικανότητα καινοτομίας της αμυντικής βιομηχανίας της ΕΕ.[31]

Όπως παρατηρείται υπάρχει μία συνεχής πρόοδος στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας της ΕΕ, πράγμα που αναγνωρίστηκε και από τους ηγέτες της, καθώς από το 2017 έως και σήμερα γίνονται σταθερά βήματα τα οποία στοχεύουν στην εξέλιξη της ΚΠΑΑ, παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα στην ΕΕ να αναπτύσσει ένα αξιόπιστο προφίλ ως διεθνής παράγοντας ασφάλειας. Ακόμη και η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, καλεί την ΕΕ να βρίσκεται σε μία διαρκή ανάπτυξη των αμυντικών της δυνατοτήτων. Παρά τις όποιες μέχρι στιγμής προσπάθειες αμυντικής ενοποίησης, δεν έχει καταστεί εφικτή μία ομοιόμορφη πολιτική στον ευαίσθητο αυτό τομέα. Σύμφωνα με την Κόππα, αυτό συμβαίνει διότι συνεχίζουν ακόμη να υφίστανται προβλήματα όπως είναι η απουσία πολιτικής βούλησης ορισμένων κρατών για παραχώρηση κυριαρχίας στον τομέα της άμυνας και απώλειας αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων, ο φόβος για «μία Ευρώπη δύο ταχυτήτων» αν εφαρμοστεί η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία, οι διαφορετικές στρατηγικές κουλτούρες, οι φόβοι παραγκωνισμού του ΝΑΤΟ, οι δύσκαμπτοι χρηματοδοτικοί κανόνες για την άμυνα και η δυσπιστία των εθνικών αμυντικών βιομηχανιών να προσχωρήσουν σε μία πιο ολοκληρωμένη αμυντική αγορά.[32] Επειδή όμως ο κόσμος γύρω μας αλλάζει με μεγάλες ταχύτητες και κανείς δε γνωρίζει πως θα είναι ο πλανήτης μας μετά την πανδημία η ΕΕ καλείται να πάρει άμεσα αποφάσεις, οι οποίες θα αποτελούν την εγγύηση για μία σταθερή και ασφαλή Ευρώπη.

[29] https://www.europarl.europa.eu/ΚΠΑΑ/Θεματολογικά δελτία για την ΕΕ-2020
[30] Ibid
[31] Ec.europa.eu/(EDIDP)
[32] Κοππά,(2017), σελ 318-319

3.3. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ ή Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπογράφηκε από τα τότε δώδεκα κράτη-μέλη στις 7 Φεβρουαρίου 1992, αλλά τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993. Αποτέλεσε την πρώτη σοβαρή προσπάθεια για την ευρωπαϊκή ενοποίηση, ανοίγοντας παράλληλα τον δρόμο προς την πολιτική ολοκλήρωση. Πρόκειται για μία Συνθήκη που αποτελεί ορόσημο στην πορεία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.[33] Η Συνθήκη του Μάαστριχτ τροποποίησε προηγούμενες συνθήκες και εκχώρησε στην ένωση που δημιουργήθηκε συγκεκριμένες αρμοδιότητες που συχνά ονομάζονται και ως οι 3 πυλώνες της ΕΕ. Ο 1ος πυλώνας που θεσπίστηκε αναφέρεται στη δημιουργία της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, η οποία θα επέτρεπε στους Ευρωπαίους πολίτες να διαμένουν και να μετακινούνται ελεύθερα ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Ο 2ος πυλώνας της συνθήκης θεσπίζει την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΕΕ. Ενώ ο 3ος πυλώνας αναφέρεται στη θέσπιση συμφωνίας για στενότερη συνεργασία μεταξύ αστυνομικών και δικαστικών αρχών σε ποινικές υποθέσεις.[34] Η Συνθήκη για την ΕΕ κατόρθωσε σε μεγάλο βαθμό να διευρύνει την συνεργασία ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη και να προωθήσει σε μεγάλο βαθμό την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η δημιουργία της συνθήκης συνέπεσε σε μία ιδιαίτερα κρίσιμη φάση της σύγχρονης ιστορίας.

Την εποχή εκείνη, φαινόταν πως διενεργούνταν ορισμένες αλλαγές στη δομή του διεθνούς συστήματος. Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η πτώση του τείχους του Βερολίνου και η επανένωση των δύο Γερμανιών, η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, αλλά και η γενικότερη ένταση που υπήρχε στην περιοχή των Βαλκανίων, άνοιξαν την συζήτηση για διεύρυνση της ΕΕ. Όλα αυτά τα γεγονότα ενίσχυσαν περαιτέρω την ΕΕ στην διεθνή πολιτική σκηνή και οδήγησαν τελικά στην εμβάθυνση της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης. Οι ηγέτες της ΕΕ αντιλαμβανόταν το σημαντικό θεσμικό, οικονομικό και πολιτικό κενό που άφηνε η διάλυση της ΕΣΣΔ, μαζί και τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που μέχρι τότε βρισκόταν υπό την επιρροή της ΕΣΣΔ, μιας και λόγω των αυξητικών της τάσεων και επιδιώξεων προχωρούσε

[33] Europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/3/the-Maastricht-treaty
[34] Ecb.europa.eu/explainers/25_years_maastricht.en.html

στην εγκαθίδρυση φιλικών καθεστώτων προς αυτή, στις χώρες αυτές.[35] Έτσι, οι νέες διεθνείς συνθήκες που δημιουργήθηκαν και η επιδίωξη των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να προσεγγίσουν την Κοινότητα στα πλαίσια της ΕΕ, οδήγησε στην περαιτέρω προώθηση και δημιουργία της πολιτικής ένωσης, στα πλαίσια της ισότιμης και αμοιβαίας επωφελούς αλληλεξάρτησης.[36]

Ωστόσο, πέρα από τους εξωτερικούς παράγοντες που ενίσχυαν την εποχή εκείνη την ολοκλήρωση αυτού του πρωτοφανούς εγχειρήματος, υπήρχαν και εσωτερικές εξελίξεις που το ευνοούσαν. Η πρώτη εσωτερική εξέλιξη έχει να κάνει με την υλοποίηση των δεσμεύσεων από τις ΕΚ στο πλαίσιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Η εγκαθίδρυση της ενιαίας εσωτερικής αγοράς που περιλαμβανόταν στο πρόγραμμα της Λευκής Βίβλου, έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 1992, γεγονός που δημιουργούσε μία επιπλέον πίεση για ενίσχυση και ολοκλήρωση της προσπάθειας που γινόταν για πολιτική ενοποίηση.[37] Επιπλέον, η δεύτερη σημαντική εσωτερική εξέλιξη που ώθησε στη δημιουργία της Συνθήκης για την ΕΕ, φαίνεται να βρίσκεται στο γεγονός της σύμπτωσης των κομματικών απόψεων που υπήρχαν τον καιρό εκείνο για την δημιουργία της συνθήκης αλλά και για το καθεστώς της διπλωματίας, καθώς χάριν της ασάφειας που παρατηρήθηκε στην Συνθήκη, επέτρεπε στο κάθε κράτος να το ερμηνεύει με το δικό του τρόπο και να προσδιορίζει τα οφέλη που θα έχει από αυτή.[38]

Η ΕΕ βασίστηκε σε τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και στις μορφές συνεργασίας που θεσπίστηκαν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως. Οι στόχοι της ΕΕ περιλάμβαναν τρεις διαστάσεις, οι οποίες ήταν η οικονομική ενοποίηση, η ισχυροποίηση της παρουσίας της ΕΕ στο διεθνές σύστημα, μέσω μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, και η ανάπτυξη της σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.[39] Όσον αφορά τον δεύτερο πυλώνα της Συνθήκης για την ΕΕ τον οποίο και εξετάζει η συγκεκριμένη εργασία, ο τομέας της ΚΕΠΠΑ αποσκοπούσε στη διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της ΕΕ, στην ενίσχυση της ασφάλειας της ΕΕ και των κρατών μελών της, στη διατήρηση της ειρήνης και της διεθνούς ασφάλειας σύμφωνα πάντα με τις αρχές των ΗΕ, στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, στην ανάπτυξη και

[35] Κουσκουβέλης,(1995),σελ 151-152
[36] Ό.π.: σελ 153
[37] Ιωακειμίδης,(1995), σελ 93-94
[38] Κουσκουβέλης,(1995),σελ 158
[39] Άρθρο 2, Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.[40] Η Συνθήκη, καθόρισε τις κοινές θέσεις και δράσεις των κρατών-μελών και ανάδειξε την ΕΕ ως ένα ισχυρό διεθνή παίκτη στο διεθνές περιβάλλον, ικανό να παρουσιάζεται ως ενιαίος δρώντας με ενιαία φωνή. Κατάφερε επίσης, να δεσμεύσει τα κράτη-μέλη ότι οι εξωτερικές πολιτικές τους θα πρέπει να είναι συμβατές με τις θέσεις της ΕΕ και πως θα υπάρχει συντονισμένη δράση στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις.[41]

Το άρθρο Ι. 4(1) του τίτλου της Συνθήκης αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «Η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας περιλαμβάνει το σύνολο των θεμάτων που αφορούν την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα». Επίσης, στη Συνθήκη γίνετε σαφές, πως η ΔΕΕ θα παρέμεινε το μοναδικό πλαίσιο συνεργασίας των ευρωπαϊκών χωρών στον τομέα της άμυνας. Τα κράτη-μέλη δεν βιάστηκαν να θεσπίσουν μία κοινή πολιτική άμυνας, διότι, κάτι τέτοιο μπορεί να οδηγούσε σε σύγκρουση μεταξύ τους, καθώς δεν είχε ωριμάσει πλήρως η ιδέα της ευρωπαϊκής άμυνας. Για το λόγο αυτό αρκέστηκαν στη χρήση λέξεων και προτάσεων όπως «εν καιρώ» και «σε δεδομένη στιγμή να οδηγήσει». Άλλωστε, είναι γνωστή σε όλους η κόντρα που υπήρχε μεταξύ «ατλαντιστών» και «ευρωπαϊστών».

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, κατάφερε να προσδιορίσει επίσης με μεγάλη ακρίβεια τις κοινές δράσεις που εμπίπτουν στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο Ι.3(1) «το Συμβούλιο αποφασίζει ότι ένα θέμα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο κοινής δράσης, ορίζοντας ακριβώς την εμβέλεια και τους στόχους που θέτει η ΕΕ, καθώς και τα μέσα και τους όρους που είναι απαραίτητοι για την εφαρμογή της δράσης».[42] Επιπλέον, στο άρθρο Ι.3(4) αναφέρει ότι « οι κοινές δράσεις δεσμεύουν όλα τα κράτη-μέλη όσον αφορά τις θέσεις που λαμβάνουν και τη διεξαγωγή της δράσης τους».[43]

Συνεπώς, η Συνθήκη του Μάαστριχτ σωστά θεωρείται μία από τις πιο σημαντικές συνθήκες στην πορεία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η Συνθήκη αποτέλεσε στην ουσία μία πρώτη

[40] Eur-lex.europa.eu/legal-content/TXT/? Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
[41] Κεντρωτής,(2003),σελ 119
[42] Κουσκουβέλης,(1995),σελ 340
[43] Ibid

προσπάθεια για μία κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας των κρατών-μελών της ΕΕ. Σωστά θεωρείται ως η κατευθυντήρια γραμμή για τις μετέπειτα συνθήκες και η πυραμίδα των συνθηκών που κατάφερε να αλλάξει ολόκληρη την λειτουργία της ΕΕ.[44]

3.4. Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας η οποία είναι γνωστή και ως Μεταρρυθμιστική συνθήκη, πρόκειται για μία διεθνή συνθήκη των κρατών-μελών της ΕΕ που υπογράφτηκε στις 13 Δεκεμβρίου του 2007 στη σύνοδο κορυφής της Λισαβόνας. Σε αυτή πήραν μέρος, αρχηγοί κρατών, πολιτικοί αρχηγοί και υπουργοί εξωτερικών των κρατών-μελών της ΕΕ. Τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου του 2009 και είναι αποτέλεσμα επίπονων χρονοβόρων διαπραγματεύσεων και αποτελεί στην ουσία ένα συμβιβασμό. Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που έπρεπε να ξεπεραστούν ήταν μεγάλα, όπως άλλωστε δύσκολη ήταν και η έγκριση που έπρεπε να πάρει το κάθε κράτος-μέλος ξεχωριστά, σύμφωνα πάντα με τις δικές του εσωτερικές πολιτικές διαδικασίες. Πράγμα και που έγινε, καθώς οι 27 χώρες κατάφεραν και συμφώνησαν σε όλα. Η Συνθήκη της Λισαβόνας δημιουργήθηκε προκειμένου η ΕΕ να αντιμετωπίσει επιτυχώς τις ανάγκες που προέκυπταν από την ένταξη των 10 νέων κρατών μελών.[45] Σκοπός της Συνθήκης είναι η μεταρρύθμιση του τρόπου λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και του τρόπου λήψης αποφάσεων, ώστε οι αποφάσεις αυτές να είναι κατάλληλες για την ΕΕ, η οποία διεύρυνε τα κράτη-μέλη της σε 28. Επίσης, μεταρρυθμίζει τόσο την εσωτερική όσο και εξωτερική πολιτικής της ΕΕ, με την εκχώρηση περισσότερων νομοθετικών εξουσιών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ενισχύει τη δημοκρατία στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ.[46] Οι κυριότερες θεσμικές αλλαγές που προήλθαν ήταν μεταξύ άλλων, η ισχυροποίηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η αλλαγή στη διαδικασία ψηφοφορίας στο Συμβούλιο, η πρωτοβουλία των πολιτών, ο μόνιμος Πρόεδρος του ΕΣ, ο νέος Ύπατος Εκπρόσωπος για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και το νέο διπλωματικό σώμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.[47] Σε αυτό το πλαίσιο η μεταρρυθμιστική συνθήκη επέφερε 62

[44] Association of International & European Affairs/οι-τρεις-πυλώνες-τηςσυνθήκης-του-Μάαστριχτ
[45] Mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/synthiki-tis-lissavonas.html
[46] Eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/? Η Συνθήκη της Λισαβόνας
[47] Europa.eu/European-union/law/treaties-en/Lisbon Treaty

τροποποιήσεις στα κείμενα της Συνθήκης για την ΕΕ και της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι 25 τροποποιήσεις αφορούν την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ).[48] Η ΕΕ αντιλαμβανόταν ότι χρειαζόταν βελτιώσεις για να παρουσιαστεί όσο πιο αποτελεσματική γίνεται. Με την Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία αποτελεί και την πιο πρόσφατη Συνθήκη της ΕΕ, γίνονται βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, αδιαμφισβήτητα επέφερε ορισμένες νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ. Η ΕΕ προσπάθησε να βελτιώσει την θεσμική της δομή, προκειμένου να ενισχύσει τον διεθνή ρόλο της, στην παγκόσμια πολιτική σκηνή.

Έτσι λοιπόν, ένα μεγάλο τμήμα των αλλαγών που εισάγεται μέσω της Συνθήκης της Λισαβόνας, αφορά την ΚΕΠΠΑ και την ΚΠΑΑ. Γενικότερα, οι στόχοι της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, συνοψίζονται στο άρθρο 21, παράγραφο 2 της ΜΣ και είναι οι ακόλουθοι:

«α) η διαφύλαξη των αξιών της, των θεμελιωδών της συμφερόντων, της ασφάλειας, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της,

β) η εδραίωση και η στήριξη της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των αρχών του Διεθνούς Δικαίου,

γ) η διατήρηση της ειρήνης, η πρόληψη των συγκρούσεων και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,…… συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν και τα εξωτερικά σύνορα,

δ) η προώθηση στις αναπτυσσόμενες χώρες της αειφόρου ανάπτυξης από οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική άποψη, με πρωταρχικό στόχο την εξάλειψη της φτώχειας,

ε) η προώθηση της ενσωμάτωσης όλων των χωρών στην παγκόσμια οικονομία, μεταξύ άλλων και μέσω της προοδευτικής κατάργησης των περιορισμών του διεθνούς εμπορίου,

στ) η συμβολή στην ανάπτυξη διεθνών μέτρων για τη διαφύλαξη και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και την αειφόρο διαχείριση των παγκόσμιων φυσικών πόρων, με στόχο τη διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης,

[48] Laydjier,(2011)

ζ) η παροχή συνδρομής σε πληθυσμούς, χώρες και περιοχές που αντιμετωπίζουν φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές, και

η) η προώθηση διεθνούς συστήματος που θεμελιώνεται στην ενισχυμένη πολυμερή συνεργασία και τη χρηστή παγκόσμια διακυβέρνηση».[49]

Επιπλέον με την ΜΣ, η ΕΠΑΑ μετονομάστηκε σε Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Σύμφωνα με το άρθρο 42, παράγραφο 1 της ΜΣ, «η ΚΠΑΑ αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ΚΕΠΠΑ. Εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός Ένωσης, προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Η.Ε.. Η εκτέλεση των καθηκόντων αυτών βασίζεται στα μέσα που παρέχουν τα Κράτη-Μέλη».[50] Η ΚΕΠΠΑ αποτελεί πλέον, τον μόνο τομέα δράσης της ΕΕ, που διατηρεί τον διακυβερνητικό του χαρακτήρα, παρά το γεγονός πως συρρικνώθηκε προς όφελος των υπερεθνικών συμφερόντων.[51]

Επίσης, η Συνθήκη της Λισαβόνας εισάγει δύο σημαντικές θεσμικές καινοτομίες που έχουν ουσιαστικά αντίκτυπο στην εξωτερική δράση της Ένωσης: τον διορισμό ενός «μόνιμου» Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για περίοδο δυόμιση ετών, με δυνατότητα ανανέωσης και τον διορισμό του νέου Ύπατου Εκπροσώπου για θέματα Εξωτερικής πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και Αντιπροέδρου της Επιτροπής.[52] Ο Ύπατος Εκπρόσωπος έχει διττή αρμοδιότητα: είναι, αφενός ο εντολοδόχος του Συμβουλίου για την ΚΕΠΠΑ κα, αφετέρου ο αντιπρόεδρος της επιτροπής για τις εξωτερικές σχέσεις. Είναι δηλαδή επιφορτισμένος με την εφαρμογή της κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής, ασκεί την Προεδρία του Συμβουλίου, όταν αυτό συνεδριάζει με την σύνθεση που προβλέπεται.[53] Επιπλέον, εκπροσωπεί την ΕΕ στη διεθνή σκηνή για την ΚΕΠΠΑ και επικουρείται από την ΕΥΕΔ.

[49] Κεντρωτής,(2010),σελ 64-65
[50] Ό.π.: σελ 85
[51] Χρυσομάλλης,(2010),σελ 14
[52] Europarl.europa.eu/factsheets/sheet/Εξωτερική πολιτική: στόχοι, μέσα και επιτεύγματα
[53] Eur-lex.europa.eu/legal-content/TXT/? Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας

Με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης, η ΕΕ διαθέτει πλέον έναν ανεξάρτητο παράγοντα για την αντιμετώπιση όλων των θεμάτων που σχετίζονται με τις εξωτερικές σχέσεις και δράσεις της. Η ΕΥΕΔ στοχεύει στη συνεκτικότερη και αποτελεσματικότερη άσκηση εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, ώστε να αναβαθμιστεί η θέση της Ευρώπης στο διεθνές σύστημα.[54] Οι αρμοδιότητες της είναι: « α) η στήριξη στον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ένωσης, β) να διαχειρίζεται τις διπλωματικές σχέσεις και τις στρατηγικές συμπράξεις με χώρες εκτός της ΕΕ και γ) να συνεργάζεται με τις εθνικές διπλωματικές υπηρεσίες των χωρών της ΕΕ με τα Ηνωμένα Έθνη και άλλες ηγέτιδες δυνάμεις».[55] Η ΕΕ επιδιώκει μέσω της ΕΥΕΔ να διατυπώνει τις θέσεις και απόψεις της σαφέστερα, απέναντι στις χώρες εταίρους και τους διεθνείς οργανισμούς. Γενικότερα, η Συνθήκη της Λισαβόνας παρέχει στην Ένωση την νομική προσωπικότητα και θεσμική δομή για την εξωτερική της υπηρεσία και εξασφάλισε την συνένωση την μέσων εξωτερικής πολιτικής για την καλύτερη λειτουργία και απόδοση της ΕΕ στην παγκόσμια σκηνή.

Η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, με εξαίρεση την δημιουργία του Ύπατου Εκπροσώπου, σύμφωνα με τον Ιωακειμίδη δεν επιφέρει ριζοσπαστικές αλλαγές στο σύστημα και στο περιεχόμενο της ΚΕΠΠΑ. Οι αλλαγές που θεσπίζει αφορούν κυρίως στη θεσμική πλαισίωση και στη διαδικαστική λειτουργία της ΚΕΠΠΑ, ώστε να καταστεί περισσότερο αποτελεσματική.[56] Εν κατακλείδι, η Συνθήκη της Λισαβόνας δημιουργήθηκε προκειμένου να δημιουργηθεί μία καλύτερη Ευρώπη, μία πιο Ενωμένη Ευρώπη και μια Ευρώπη πιο κοντά στον πολίτη. Όσον αφορά την ΚΕΠΠΑ, η Λισαβόνα κατάφερε σε θεωρητικό επίπεδο να διασφαλίσει την συνοχή και την ενιαία φωνή της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, όμως σε καθαρό πρακτικό επίπεδο κάτι τέτοιο δε φαίνεται να ισχύει. Χρειάζεται ακόμη πολλή προσπάθεια από όλες τις μεριές, προκειμένου να υπάρξει η απαραίτητη ομοφωνία και να αντιμετωπιστούν από κοινού οι νέες προκλήσεις στο σημερινό κόσμο.

[54] https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eeas_el
[55] Ibid
[56] Ιωακειμίδης,(2010),σελ 108-109

Συμπέρασμα 3ου Κεφαλαίου

Συμπερασματικά λοιπόν, τόσο οι δύο συνθήκες που αναφέρθηκαν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο όσο και η ΚΕΠΠΑ και η ΚΠΑΑ είχαν ως μοναδικό στόχο την δημιουργία μιας αυτόνομης και ισχυρής ΕΕ. Μέχρι και σήμερα όμως οι προσπάθειες αυτές δεν έχουν ευδοκιμήσει πλήρως, όμως οι βάσεις έχουν μπει χάριν στις συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Με κάποιες βελτιώσεις σε κρίσιμους τομείς και με την απαραίτητη βούληση ο στόχος και των τεσσάρων δε θα αργήσει να κατακτηθεί. Η Ελλάδα ως χώρα-μέλος της ΕΕ, υποστήριζε πάντα πρωτοβουλίες που σχετιζόταν με την ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ και διαχρονικά τόνιζε την ανάγκη για μία ενιαία ευρωπαϊκή φωνή απέναντι στις εξωτερικές προκλήσεις και απειλές. Η χώρα μας πιστεύει ακράδαντα στο πνεύμα ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και στην ανάγκη ενίσχυσης της Ένωσης για μια ισχυρή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας.

Κεφάλαιο 4. Οι Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με άλλους διεθνείς δρώντες

Μετά το 1991 το διεθνές σύστημα δεν έχει υποστεί κάποια αλλαγή. Για το λόγο αυτό στο παρόν κεφάλαιο θεωρείται απαραίτητο να εξεταστούν οι σχέσεις της ΕΕ με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με την Ρωσική Ομοσπονδία και με Βορειοατλαντική συμμαχία, η οποία μέχρι και σήμερα εγγυάται την ασφάλεια της ΕΕ. Σύμφωνα με τον Βασιλείου « το γεγονός πως η ΕΕ αποτελεί μέρος του Κουαρτέτου για τη Μέση Ανατολή, μαζί με τα ΗΕ, τις ΗΠΑ και τη Ρωσία, με στόχο την επίτευξη ειρήνης στην περιοχή, καταδεικνύει όχι μόνο τη σπουδαιότητα της ΕΕ στα παγκόσμια πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα αλλά και τον ευαίσθητο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει, καθώς αν δεν επιλυθεί σύντομα, το διεθνές σύστημα κινδυνεύει σε άμεση διεθνή αποσταθεροποίηση».[57] Άρα θεωρείται υψίστης σημασία η ανάλυση των συγκεκριμένων σχέσεων.

4.1. Οι Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Οι διατλαντικές σχέσεις έχουν μακρά ιστορία και μας γυρίζουν πολλά χρόνια πίσω. Η μακροχρόνια και πολυδιάστατη σχέση ανάμεσα σε ΕΕ-ΗΠΑ υπήρξε το κύριο συστατικό στοιχείο για την ασφάλεια και την οικονομική ανάκαμψη της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Μετά τη λήξη του Β΄ΠΠ, η κατακερματισμένη Ευρώπη όπως ήταν λογικό δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει την οικονομική της ανάπτυξη και την πολιτική της ολοκλήρωση, χωρίς τις εγγυήσεις των ΗΠΑ και την ασφάλεια που προσέφερε το ΝΑΤΟ. Οι ΗΠΑ υποστήριξαν την ευρωπαϊκή ενοποίηση διότι, πίστευαν πως μια οικονομικά και πολιτικά ισχυρή ενωμένη Ευρώπη μακριά από τους καταστροφικούς πολέμους του παρελθόντος, θα αποτελούσε έναν πολύ πιο αποτελεσματικό σύμμαχο στο διεθνές περιβάλλον. Επίσης, καθ όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ΗΠΑ εγγυόνταν την ευρωπαϊκή ασφάλεια απέναντι στη Σοβιετική απειλή. Δεν ήταν λίγες οι φορές όμως που οι δύο σύμμαχοι είχαν διαφορετικές απόψεις και αποκλίσεις για διάφορα ζητήματα, όμως λόγω της Σοβιετικής Ένωσης δεν έφταναν ποτέ στη ρήξη και οι όποιες διαφορές τους γεφυρωνόταν μπροστά στον κοινό εχθρό.

[57] Βασιλείου,(2015)σελ 104

Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του διπολικού συστήματος, οι ευρωαντλαντικές σχέσεις φαινόταν πως οδηγούνταν σε παρακμή, καθώς από την μία η πρόταση από το αμερικανικό Κογκρέσο για μείωση των αμερικανικών στρατευμάτων στην Ευρώπη και από την άλλη το αυξημένο ενδιαφέρον της υπερδύναμης για την περιοχή του Ειρηνικού οδηγούσαν σε αλλαγή πλεύσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ.[58] Γενικά σε περιόδους ύφεσης η σχέση ΕΕ-ΗΠΑ παρουσίαζε ανέκαθεν κάποια ρήγματα, τα οποία όμως δεν στάθηκαν ποτέ ικανά να οδηγήσουν στην πλήρη διακοπή των σχέσεων τους. Ας μην μας διαφεύγει, πως η ΕΕ και οι ΗΠΑ είναι μεταξύ τους οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι και όπως είναι φυσικό διαθέτουν κοινά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα. Καθώς οι σχέσεις των δύο εταίρων αποτελούν ισχυρό παράγοντα πολιτικής σταθερότητας, έχουν συμφωνήσει να διαβουλεύονται σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος. Οι οικονομίες της ΕΕ και των ΗΠΑ αποτελούν μαζί σχεδόν το ήμισυ της παγκόσμιας οικονομίας.[59] Το διατλαντικό εργατικό δυναμικό υπολογίζεται γύρω στα 14 εκατομμύρια άτομα. Η ΕΕ επίσης είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής για τις ΗΠΑ και αντίστοιχα οι ΗΠΑ για την ΕΕ.[60] Όλα αυτά παίζουν σημαντικό ρόλο στις μεταξύ τους σχέσεις.

Βέβαια, από τις αρχές του 2000 παρατηρήθηκε πως Ευρωπαίοι και Αμερικανοί δεν διέθεταν πλέον μια κοινή στρατηγική κουλτούρα. Η ΕΕ λάτρης της ήπιας ισχύος επεδίωκε μέσω της κουλτούρας της, μέσω της οικονομικής συνεργασίας και γενικότερα μέσω των αξιών που εκφράζει να κινείται στο διεθνές σύστημα.[61] Η Αμερική από την άλλη, λόγω της στρατιωτικής της υπεροχής ως υπερδύναμη, προτιμούσε να επιβάλλει τον νόμο και την τάξη μέσω της σκληρής ισχύος και το δίκαιο του ισχυρού, όπως έκανε άλλωστε με τις επεμβάσεις στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ.[62] Υπήρχε λοιπόν, διαφορετική στρατηγική ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης των απειλών. Κάτι το οποίο οδήγησε σε ρήγμα τις σχέσεις τους. Το ρήγμα όπως φάνηκε ήταν προσωρινό και με την ανάληψη της Προεδρίας από τον πρώτο αφροαμερικανό Πρόεδρο Barack Obama οι σχέσεις ανάμεσα στους δύο εταίρους αναθερμάνθηκαν. Η συνεργασία μεταξύ των δύο εταίρων υπήρξε σαφώς καλύτερη και πιο εποικοδομητική, καθώς τόσο η ΕΕ όσο και οι ΗΠΑ είχαν στις περισσότερες των περιπτώσεων κοινή γραμμή στα μεγάλα διεθνή ζητήματα της εποχής όπως ήταν οι οικονομικές κυρώσεις στη Ρωσία για την κατάληψη

[58] Κουσκουβέλης,(1995),σελ 294-295
[59] Http:/ europarl.europa.eu/διατλαντικές σχέσεις ΗΠΑ-και-Καναδάς
[60] Ibid
[61] Manners,(2002), σελ 235-58
[62] Heywood,(2013),σελ 386/390

της Κριμαίας[63] και οι προσπάθειες για δημιουργία κοινής αντιπυραυλικής άμυνας στο έδαφος της Ευρώπης.[64] Γενικά, η περίοδος της προεδρίας Obama μπορεί να χαρακτηρισθεί ως μία αρκετά καλή περίοδος για τις ευρωαντλαντικές σχέσεις.

Δυστυχώς όμως, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για την περίοδο διακυβέρνησης από τον Donald Trump, καθώς οι διατλαντικές σχέσεις περιήλθαν για ακόμα μια φορά σε τέλμα. Με την εκλογή του Trump, η Αμερική έδειξε να αλλάζει άρδην την πολιτική της. Ο Αμερικανός Πρόεδρος κατέβαλε τεράστιες προσπάθειες για να υποβιβάσει τους διεθνείς οργανισμούς, τους υπονομεύει συστηματικά και επιδιώκει η κρατική κυριαρχία (το κράτος) να είναι ο βασικός παράγοντας ανάλυσης τους διεθνούς συστήματος.[65] Παρατηρείται λοιπόν μία στροφή προς τον ρεαλισμό. Οι φιλελεύθερες πολιτικές που επικρατούσαν στις ΗΠΑ αλλά και στα κράτη της ΕΕ στην προ Trump εποχή, έδειχναν να αφήνουν εντελώς αδιάφορο τον Αμερικανό Πρόεδρο. Για τους ευρωπαίους όμως, οι οποίοι μάχονταν για τη διατήρηση της υφιστάμενης φιλελεύθερης τάξης κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να τους αφήσει αδιάφορους.[66] Μοιραία λοιπόν, επήλθε και η ευρωαντλαντική ρήξη. Επίσης, η επιβολή δασμών και αποχώρηση από την συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα του IPAN[67], η αποχώρηση από τη Συμφωνία των Παρισίων για το κλίμα[68] και η μεθοδική υπονόμευση των διεθνών οργανισμών όπως ο ΠΟΕ, ο ΠΟΥ ακόμη και το ΝΑΤΟ[69], οδήγησαν στην περαιτέρω υπονόμευση των σχέσεων ανάμεσα σε ΕΕ και ΗΠΑ. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες παρακολουθώντας την απρόβλεπτη και αλλόκοτη συμπεριφορά του Trump τουλάχιστον στα θέματα της εξωτερικής πολιτικής, αποφάσισαν να ενεργοποιηθούν και να είναι πιο υπεύθυνοι για την ασφάλεια του ¨οίκου τους¨.

Αδιαμφισβήτητα, η τετραετία της προεδρίας Donald Trump υπήρξε πολλή δύσκολη και ψυχοφθόρα για τις σχέσεις των δύο δυνάμεων. Σήμερα οι διατλαντικές σχέσεις βρίσκονται σε τέλμα. Όμως η Ευρωατλαντική σχέση έχει μεγάλη σημασία και για τις δύο δυνάμεις. Με την εκλογή Biden στις αμερικανικές εκλογές της 4ης Νοεμβρίου φαίνεται να ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο ανάμεσα στις δύο δυνάμεις. Πριν καλά καλά περάσουν λίγα εικοσιτετράωρα από τη λήξη των εκλογών, αξιωματούχοι των Βρυξελλών δήλωναν πως προσδοκούσαν σε μία νέα

[63] Htpp:/m.naftemporiki.gr/ Ενιαίο μέτωπο ΗΠΑ-ΕΕ κατά Ρωσίας για κυρώσεις και ενέργεια
[64] Htpp:/ www.kedisa.gr/hpa-kai-ee-koino-programma-antipyraylikis-amynas/
[65] Κουσκουβέλης,(2010),σελ 58-61
[66] Ό.π.:70-76
[67] http:/ www.cnn.gr/Trump-withdraws-US-from-IRAN-nuclear-deal
[68] Gr.euronews.com/episimi-apoxorisi-ton-ipa-apo-ti-symfwnia-toy-parisiou-gia-to-klima
[69] Cnn.politics/Trump rattles NATO with : “obsolete” blast/

επανέναρξη των διατλαντικών σχέσεων, προκειμένου να αντιμετωπίσουν από κοινού τις παγκόσμιες προκλήσεις του σήμερα.[70]

Αυτές οι προκλήσεις δεν είναι άλλες από την πανδημία του Covid-19, την κλιματική αλλαγή, την ασφάλεια και την τρομοκρατία και γενικότερα τις κοινές αξίες. Το αν τα καταφέρουν, μόνο ο χρόνος μπορεί να το απαντήσει με σιγουριά. Ωστόσο, η παγκόσμια κοινότητα έχει ανάγκη αυτή τη δυνατή σχέση. ΕΕ και ΗΠΑ έχουν την υποχρέωση να ανοίξουν ένα νέο κεφάλαιο στις μεταξύ τους σχέσεις στη βάση της συνεργασίας και της ισοτιμίας, μαθαίνοντας από τα λάθη του παρελθόντος.

Σε αντίθεση με την ΕΕ, οι σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ σύμφωνα με το State Department «βρίσκονται στο ισχυρότατο επίπεδο των τελευταίων δεκαετιών»[71] κάτι που επιβεβαίωσε και η τελευταία επίσκεψη του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών στην Ελλάδα. Η σαφής επιλογή τόσο της κυβέρνησης Τσίπρα, όσο και της τωρινής κυβέρνησης Μητσοτάκη στην διαρκή βελτίωση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων έχει δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για στενότερη συνεργασία στον τομέα της άμυνας, του εμπορίου αλλά και της ενέργειας. Ιδιαίτερα η συνεργασία στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών. Είναι ολοφάνερη η επιδίωξη της χώρας μας στην περαιτέρω ενίσχυση των δεσμών με τις Ηνωμένες Πολιτείες σε επίπεδο στρατηγικής συνεργασίας. Αλλά και οι ΗΠΑ λόγω του ενδιαφέροντος τους στον περιορισμό της ρωσικής επιρροής στον χώρο των Βαλκανίων, ενισχύουν τον ρόλο της Ελλάδας. Οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις δείχνουν να πηγαίνουν από το καλό στο καλύτερο τη δεδομένη χρονική στιγμή, όμως πολλά θα εξαρτηθούν από το ποια στάση θα κρατήσουν οι ΗΠΑ σε περίπτωση που στο άμεσο μέλλον έχουμε μια έξαψη της τουρκικής προκλητικότητας στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

4.2.Οι Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης-ΝΑΤΟ

Αναλύοντας τις σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ, δε θα μπορούσε να μην γίνει αναφορά και στις σχέσεις της ΕΕ με το ΝΑΤΟ. Η Βορειοατλαντική συμμαχία αποτελεί την μεγαλύτερη στρατιωτική συμμαχία

[70] Htpp:/www.finalcialtimes.com/EU proposes fresh alliance with US in face of China challenge
[71] State Department,(2020)

παγκοσμίως. Το ΝΑΤΟ έως και σήμερα έχει λειτουργήσει ως ο φορέας της συλλογικής ασφάλειας. Η 24η Αυγούστου του 1949 θεωρείται ως η ημέρα που τέθηκε σε ισχύ η λειτουργία του οργανισμού του Βορειοατλαντικού συμφώνου. Κύριος σκοπός του οργανισμού είναι η αποτροπή κάθε επίθεσης και σε περίπτωση επίθεσης η πλήρης αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της εκάστοτε περιοχής. Επίσης, όσα κράτη είναι συμβαλλόμενα μέρη, έχουν την υποχρέωση να διατηρούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και να προάγουν τη σταθερότητα.[72] Όπως ήταν φυσικό το ΝΑΤΟ ανέπτυξε σχέσεις και με την ΕΕ. Οι σχέσεις αυτές που έχουν αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια των ετών ανάμεσα στους δύο είναι πολυδιάστατες. Ας μην μας διαφεύγει άλλωστε πως ένας μεγάλος αριθμός κρατών-μελών της ΕΕ είναι και μέλη του ΝΑΤΟ, τα οποία μέσω του οργανισμού στηρίζουν την συλλογική τους ασφάλεια. Άρα όπως είναι λογικό κάποια μέλη της ΕΕ έχοντας εξασφαλίσει την ασφάλεια και την άμυνα τους μέσω της ατλαντικής συμμαχίας, δεν δείχνουν την απαραίτητη θέληση και προθυμία για τη δημιουργία μιας κοινής άμυνας στο πλαίσιο της ΕΕ.[73] Άλλωστε, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ ήταν οι βασικοί υπερασπιστές της ευρωπαϊκής ασφάλειας, έναντι της Σοβιετικής απειλής, καθώς οι ευρωπαίοι αδυνατούσαν να υπερασπιστούν επαρκώς το έδαφος τους. Το ΝΑΤΟ έως και το 1989 ήταν το αδιαμφισβήτητο όργανο παροχής ασφάλειας[74].

Από τις αρχές του 1990 με τις πρωτοβουλίες που ανέλαβε η ΕΕ για την περαιτέρω εμβάθυνσης της στους ευαίσθητους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, όπως ήταν λογικό προκλήθηκαν κάποιες τριβές στις σχέσεις της τόσο με το ΝΑΤΟ, όσο και με τις ΗΠΑ. Η ανάδυση της ΚΠΑΑ από την ΕΕ έθετε αυτόματα και ένα ερώτημα. Το ερώτημα ήταν αν η ΚΠΑΑ θα δρούσε ανταγωνιστικά προς το ΝΑΤΟ ή αν θα δρούσε σε συνάρτηση με τη βορειοατλαντική συμμαχία. Το συγκεκριμένο ερώτημα έρχεται να απαντήσει το Σαν Μελό. Η διακήρυξη του Σαν Μελό[75] αναφέρει, πως οι δύο ηγέτες της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας επιθυμούσαν η ΕΕ να αποκτήσει τη δυνατότητα ¨της αυτόνομης δράσης¨ η οποία θα υποστηρίζεται από ¨αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις¨, κατάλληλες δομές και μία ¨ανταγωνιστική ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία και τεχνολογία¨ ώστε να ασκεί τον ¨ρόλο της στο διεθνές σύστημα¨. Επίσης, στη διακήρυξη του Σαν Μελό περιλαμβάνετε και αναφορά για το

[72] Νάσκου-Περράκη. Αντωνόπουλος, Σαρηγιαννίδης,(2015), σελ 348-349
[73] Κοππά,(2017), σελ 145
[74] Ibid 150
[75] http://www.cvce.eu/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html

σεβασμό των υποχρεώσεων των κρατών προς το ΝΑΤΟ, το οποίο και χαρακτηρίζει ως ¨θεμέλιο της συλλογικής άμυνας των μελών¨. Τόσο η Γαλλία όσο και η Μ. Βρετανία κατάφεραν να υπερκεράσουν τα όποια εμπόδια, διότι συνειδητοποίησαν πως υπήρχε μεγάλη ανάγκη για στρατιωτική ενίσχυση της ΕΕ, αφήνοντας πίσω τους τις όποιες διαφορές και διαφωνίες του παρελθόντος. Βέβαια, σημαντικό ρόλο έπαιξε και το επιχείρημα της γαλλικής πλευράς, πως οι ΗΠΑ θα παίρνουν πιο σοβαρά υπόψιν τους ένα σύμμαχο, ο οποίος παίρνει και τον εαυτό του στα σοβαρά.[76] Έτσι λοιπόν, η πολυπόθητη ταύτιση μεταξύ των δύο επετεύχθη και λύθηκε επιτέλους ο γόρδιος δεσμός που απασχολούσε για χρόνια την Ευρώπη, ¨ΝΑΤΟ ή ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη¨, αποδεικνύοντας πως και τα δύο μπορούν να συνυπάρξουν.

Για πολλά χρόνια η Μ. Βρετανία ήταν αντίθετη στη δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας, ενώ συγχρόνως πίστευε πως αν η ΕΕ γινόταν αυτόνομη στρατιωτικά, τότε οι ΗΠΑ θα οδηγούνταν στον απομονωτισμό.[77] Τίποτα όμως από αυτά δε συνέβη. Αντίθετα, οι ανησυχίες των Αμερικανών ως προς το ευρωπαϊκό εγχείρημα δεν είχαν εξαλειφθεί. Η τότε Αμερικανίδα Υπουργός Εξωτερικών Madeleine Albright, καλωσόρισε μεν την προσπάθεια, υπογραμμίζοντας όμως πως θα πρέπει να αποφευχθούν τα ¨3D¨, δηλαδή non duplication, non discrimination και non decoupling.[78] Και τα τρία σημεία δημιούργησαν ορισμένες ανησυχίες ως προς τον τρόπο εκτέλεσης τους, αλλά μεγαλύτερο πρόβλημα δημιούργησε το δεύτερο σημείο και αυτό διότι, σχετιζόταν με το Κυπριακό ζήτημα. Η συμβιβαστική λύση βρέθηκε το 2003, με τη ρύθμιση Berlin+, σύμφωνα με την οποία η Τουρκία θα παίρνει μέρος σε κάθε επιχείρηση της ΕΠΑΑ, με την προϋπόθεση όμως ότι θα γίνεται χρήση νατοϊκού εξοπλισμού, ενώ η Κύπρος δεν θα συμμετέχει σε αποστολές της ΕΠΑΑ (μετέπειτα ΚΠΑΑ). [79] Το σύμφωνο Berlin+ ρύθμισε με αυτό τον τρόπο και την επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ ΕΠΑΑ-ΝΑΤΟ. Ωστόσο, η μοναδική συνεργασία ανάμεσα στους δύο οργανισμούς είναι η επιχείρηση της ΕΕ το 2004 στη Βοσνία. Έκτοτε, δεν έχει ξανά επιχειρηθεί κάτι παρόμοιο από κοινού.

Γενικότερα, οι συμφωνίες δεν είχαν τα αποτελέσματα που όλοι περίμεναν, συν το γεγονός πως η αμερικανική πλευρά πρόσθετε συνεχώς νέους όρους για την ανάπτυξη της ΕΠΑΑ. Άλλωστε, όπως ήταν λογικό οι ΗΠΑ δεν επιθυμούσαν να χάσουν την πρωτοκαθεδρία τους στην Ευρώπη

[76] Howorth, (2007), σελ 36
[77] Ό.π., σελ 36
[78] Κοππά,(2017),σελ 152
[79] Ibid, 153

και για το λόγο αυτό διατηρούν και διμερείς σχέσεις με τα περισσότερα κράτη-μέλη και δε θέλουν την περαιτέρω αμυντική ενοποίηση και τη δημιουργία ευρωστρατού. Η ΕΕ και το ΝΑΤΟ για μεγάλο χρονικό διάστημα δρούσαν ναι μεν αυτόνομα ως οργανισμοί αλλά είχαν κοινούς στόχους και κοινά στρατηγικά συμφέροντα λειτουργώντας στη βάση της συμπληρωματικότητας και της συνεργασίας. Το ότι η σχέση μεταξύ των δύο θεσμών είναι στρατηγικής σημασίας αποδείχθηκε με τον πιο εκκωφαντικό τρόπο με την Κοινή Δήλωση που υπέγραψαν ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ, στις 8 Ιουλίου 2016, στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ στη Βαρσοβία.[80] Η δήλωση αυτή αναδεικνύει την πρόθεση των δύο οργανισμών για περαιτέρω ώθηση και εμβάθυνση στις μεταξύ τους σχέσεις. Ο 21^{Ος} αιώνας έχει αναδείξει νέες μορφές προκλήσεων όπως είναι η τρομοκρατία, οι υβριδικές απειλές και ο κυβερνοχώρος. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά χρειάζεται μία κοινή συμπληρωματική δράση των δύο θεσμών, η οποία είναι πιο αναγκαία από ποτέ.[81]

Συμπερασματικά, φαίνεται να υπάρχει σήμερα ένα σαφές πλαίσιο συνεργασίας ανάμεσα στους δύο θεσμούς, διότι η πολυπλοκότητα των απειλών του 21^{ου} αιώνα μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο μέσα από τη συνεργασία και την συμπληρωματικότητα. Και ευτυχώς όλα δείχνουν ότι κάτι τέτοιο θα συνεχίσει και στο μέλλον.

Ευτυχώς της ίδιας άποψης είναι και η Ελλάδα, η οποία πιστεύει ακράδαντα ότι οι νέες απειλές μπορούν να αντιμετωπιστούν επιτυχώς μέσα από συνεργατικά σχήματα. Άλλωστε για την Ελλάδα η οποία δεν αποτελεί στρατιωτική ή οικονομική υπερδύναμη, πρέπει να στηρίζεται σε συμμαχίες για να μπορεί να αντιμετωπίζει επιτυχώς τις όποιες προκλήσεις συναντάει. Οι συμμαχίες σύμφωνα με τον Morgenthau είναι οι πιο σημαντικές εκδηλώσεις ισορροπίας ισχύος.[82] Έτσι λοιπόν, η χώρα μας για να εξασφαλίσει την εδαφική της ακεραιότητα και να μπορεί να αντιμετωπίζει τις απειλές συμμετέχει ως μέλος στη στρατιωτική συμμαχία του ΝΑΤΟ και δείχνει αποφασισμένη να εξακολουθεί να συμβάλλει με ενεργό τρόπο στην υλοποίηση των Συμμαχικών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών για την έγκαιρη και αξιόπιστη αντιμετώπιση των παραδοσιακών και των μη συμβατικών προκλήσεων ασφάλειας.[83] Η Ελλάδα μέσω του ΝΑΤΟ

[80] NATO,(2016)
[81] Κοππά,(2017), σελ 161-162
[82] Morgenthau,(1993)
[83] Mfa.gr/Brussels/monimi-antiprosopeia-nato/ellada-sto-nato

έχει μία σειρά από οφέλη όπως είναι η εξισορρόπηση των θέσεων της Τουρκίας εντός της συμμαχίας, η εποικοδομητική της στάση σε διάφορα ζητήματα που δεν άπτονται απαραίτητα των εθνικών της συμφερόντων, να συγκεντρώνει διπλωματικό κεφάλαιο το οποίο θα εξαργυρώσει την κατάλληλη στιγμή σε θέματα υψηλής σπουδαιότητας για την ίδια και να διατηρεί ως ένα βαθμό επιρροή στη διαδικασία διεύρυνσης της συμμαχίας με τρόπο τέτοιο που να βοηθά τη διαχείριση εθνικών ζητημάτων υψηλής σπουδαιότητας.[84] Τόσο η Ελλάδα όσο και ΝΑΤΟ οφείλουν να στηρίξουν την μεταξύ τους σχέση στην αλληλεγγύη.

4.3. Οι Σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ρωσικής Ομοσπονδίας

Η Ρωσία όπως οι περισσότεροι γνωρίζουν είναι η φυσική διάδοχος χώρα μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ. Μετά και την πτώση της ΕΣΣΔ, Ρωσία και ΕΕ κατέβαλλαν προσπάθειες συνεργασίας με στόχο την οικοδόμηση στενότερων δεσμών για την απαραίτητη σταθερότητα και ασφάλεια στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η δεκαετία του 90΄όμως, αποδείχθηκε για την Ρωσική Ομοσπονδία ιδιαίτερα επίπονη δεκαετία διότι από υπερδύναμη υποβιβαζόταν και ήδη είχαν κάνει την εμφάνιση τους η παρακμή και η οικονομική κρίση.[85]

Ο 21^{Ος} αιώνας βρίσκει την Ρωσική Ομοσπονδία να αναζητάει το ρόλο της ως ένας σπουδαίος παίκτης στο διεθνές σύστημα. Η σχέση αγάπης-μίσους της Ευρώπης με την Ρωσία δεν πρέπει να μας προκαλεί απορία, αλλά αντίθετα να αποτελεί αφετηρία για την ταχύτερη σύσφιξη των διμερών σχέσεων.[86] Με την πτώση της ΕΣΣΔ δεν οδηγηθήκαμε αυτόματα και σε μία άμεση και στενή σχέση ΕΕ-ΡΩΣΙΑΣ. Η συνεχιζόμενη και αυξανόμενη πολιτική και οικονομική αστάθεια που είχε προκληθεί στη Ρωσία δεν άφηνε περιθώρια για μια σαφή πολιτική έναντι της ΕΕ. Για μία χώρα η οποία είχε για σχεδόν τρία τέταρτα του αιώνα το ίδιο σύστημα, τίποτα δεν θα ήταν εύκολο να αλλάξει από την μία μέρα στην άλλη. Βέβαια, ούτε η ΕΕ έδειχνε έτοιμη να ανοίξει διαύλους επικοινωνίας με τη Μόσχα ώστε να καταστεί ένας σημαντικός εταίρος της χώρας. Είχε στρέψει το ενδιαφέρον της στην εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ και στη λειτουργία της.

[84] Δρος Ντόκου «Τι κερδίζει η Ελλάδα στο ΝΑΤΟ?», Άρθρο Γενικού Διευθυντή ΕΛΙΑΜΕΠ,
[85] Baylis, Smith, Owens,(2013),σελ 100
[86] Johnson, Robinson,(2010), σελ 19

Η μεταξύ τους σχέση άρχισε να εξελίσσεται προς τα μέσα της δεκαετίας του 90΄με αρχές του 2000.

Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ με την Ρωσία στηρίζεται η επονομαζόμενη «Συμφωνία εταιρικής σχέσης και συνεργασίας», η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1997.[87] Σκοπός της συμφωνίας ήταν η ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των δύο μερών, όσον αφορά οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις. Η εν λόγω συμφωνία κάλυπτε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων ανάμεσα στα δύο μέρη, όπως ήταν η παροχή βοήθειας για μετάβαση της Ρωσίας σε μία οικονομία της αγοράς, μία κοινή προσέγγιση στα θέματα ευρωπαϊκής ασφάλειας και στη δημιουργία μιας μελλοντικής ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ ΕΕ-ΡΩΣΙΑΣ.[88] Η ΕΕ για τη Ρωσία είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος και επενδυτής, ενώ η Ρωσία αποτελεί τον τρίτο πιο σημαντικό εταίρο της ΕΕ. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο στον οικονομικό τομέα είναι πολύ στενές. Ας μην μας διαφεύγει πως η Ρωσία αποτελεί ζωτικής σημασίας προμηθευτή ενέργειας της ΕΕ. Η ενέργεια αποτελεί στη σήμερον ημέρα το σημείο αναφοράς των σχέσεων μεταξύ ΕΕ-Ρωσίας. Η ενέργεια (φυσικό αέριο, πετρέλαιο), αποτελεί τον σκληρό πυρήνα της σχέσης ανάμεσα στους δύο, γεγονός που οδήγησε και στην ενίσχυση των επισήμων και ανεπισήμων σχέσεων τους.[89] Οι ολοένα και αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες της ΕΕ, καθιστούν κυρίαρχο θέμα στην ευρωπαϊκή πολιτική τις σχέσεις των δύο μερών. Σύμφωνα με στοιχεία της Κομισιόν, η ΕΕ θα χρειαστεί να εισάγει ενέργεια κοντά στο 70% της συνολικής κατανάλωσης έως το 2030. Συγκεκριμένα, το 73% θα αφορά φυσικό αέριο και το 90% πετρέλαιο.[90] Στο πρόσωπο της Ρωσίας η ΕΕ συναντάει μία ενεργειακή πηγή ασφάλειας. Η ενεργειακή διπλωματία που διεξάγεται ανάμεσα τους, μόνο οφέλη προσφέρει και στις δύο πλευρές. Η ΕΕ λόγω της αυξανόμενης ζήτησης που υπάρχει τόσο εντός όσο και εκτός αυτής, διασφαλίζει μέσω της Ρωσίας τον απαραίτητο ενεργειακό εφοδιασμό της Ευρώπης. Η Ρωσία από την άλλη, χρειάζεται αγορές για τους φυσικούς της πόρους και τα ευρωπαϊκά κεφάλαια που εισρέουν την βοηθάνε για τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση του ενεργειακού της τομέα.[91] Άρα παρατηρούμε μία σχέση αλληλεξάρτησης στον τομέα αυτό.

[87] Eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXTI?uri=LEGISSUM%3A28010102_2
[88] Ibid
[89] Johnson, Robinson,(2010), σελ 246
[90] European Commission, (2014), σελ 13
[91] Johnson, Robinson,(2010), σελ 263-264

Δυστυχώς όμως, δεν μπορούμε να πούμε και το ίδιο για τις σχέσεις ΕΕ-ΡΩΣΙΑΣ στα πολιτικά ζητήματα. Εκεί οι απόψεις διίστανται, υπάρχουν διαφωνίες και εντάσεις και γενικά φαίνεται να αντιλαμβάνονται το διεθνές σύστημα από διαφορική σκοπιά. Η κρίση της Κριμαίας το 2014 ήρθε να επιβεβαιώσει τα παραπάνω. Μέχρι και το ξέσπασμα της κρίσης στην Ανατολική Ουκρανία, ΕΕ και Ρωσία είχαν αναπτύξει μια στενή συνεργασία σε πολλούς τομείς, όπως ήταν η οικονομία, το εμπόριο, η κλιματική αλλαγή, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η ασφάλεια κτλ[92]. Η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας και η υποστήριξη των ανταρτών από τη ρωσική πλευρά, οδήγησαν τις ευρώ-ρωσικές σχέσεις σε τέλμα.[93] Η ΕΕ επανεξετάζοντας τις σχέσεις της με την Ρωσία, αποφάσισε την επιβολή περιοριστικών μέτρων. Από το Μάρτιο του 2014 έχουν επιβληθεί στη ρωσική πλευρά κυρώσεις, τόσο οικονομικού όσο και διπλωματικού χαρακτήρα.[94] Οι κυρώσεις αυτές επικαιροποιούνται τακτικά και παρατείνονται. Για τελευταία φορά παρατάθηκαν έως τις 15 Μαρτίου 2021. Η Ρωσία σε αντίποινα προχώρησε με τη σειρά της σε εμπάργκο κατά της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα σε προϊόντα τροφίμων που προέρχονται από δυτικές χώρες που την είχαν στοχοποιήσει με τις απαγορεύσεις.[95] Η Ρωσία έχει σταματήσει να εισάγει λαχανικά, φρούτα, κρέατα, ψάρια και γαλακτοκομικά από τη ΕΕ. Επίσης, η Μόσχα προχώρησε και στη δημιουργία της λεγόμενης «Μαύρης Λίστας», σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η είσοδος στη Ρωσία σε 89 Ευρωπαίους πολίτες, κυρίως πολιτικούς και στρατιωτικούς, διότι στήριξαν την ουκρανική εξέγερση με αποτέλεσμα να βάλουν σε κίνδυνο τη ζωή Ρώσων πολιτών που διαμένουν στην Ουκρανία. Η «Μαύρη Λίστα» προκάλεσε την οργή των Βρυξελλών, όμως σύμφωνα με τον Ρώσο Υπουργό Εξωτερικών Sergey Lavrov, αυτή συντάχτηκε σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας.[96]

Σαν να μην έφτανε όμως η κρίση της Κριμαίας, οι σχέσεις μεταξύ Δύσης και Ρωσίας δοκιμάστηκαν ξανά την επόμενη μόλις χρονιά, με την αιφνίδια επέμβαση της Ρωσίας στον πόλεμο της Συρίας στο πλευρό του Προέδρου Assad, πράξη που καταδίκασαν οι ευρωπαίοι Υπουργοί Εξωτερικών.[97] Με την κίνηση αυτή το Κρεμλίνο κατάφερε να χαράξει την δική του επιρροή στην περιοχή, κάτι που δεν άρεσε καθόλου στην ΕΕ. Τα επόμενα πέντε χρόνια έως

[92] Europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/177/Russia
[93] https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2020/06/18/illegal-annexation-of-crimea-and-sevastopol-eu-renews-sanctions-by-one-year/
[94] Consilium.europa.eu/el/policies/sanctions/Ukraine/crisis
[95] Sputniknews.gr/ee- rossia- kyroseis -trofima- oikonomia/
[96] Gr.euronews.com/Russia/dismisses-eu-complaints-over-travel-blacklist
[97]Gr.euronews.com/2016/10/21/eu-summit-hears-list-of-russia-s-misdemenours-ahead-of-tricky-period

σήμερα τα χαρακτηρίζει ένα βαθύ ‘’χάσμα’’, το οποίο διευρύνεται συνεχώς. Οι βασικοί λόγοι αυτού του χάσματος είναι τα ζητήματα κατασκοπείας, οι απόπειρες δολοφονίας πολιτικών αντιπάλων της ρωσικής κυβέρνησης και η αύξηση των κυρώσεων και από τις δύο πλευρές. Ειδικά οι κυρώσεις ανανεώνονται συνεχώς και με αμείωτο ρυθμό, κάνοντας τις σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας ακόμη δυσκολότερες. Παράλληλα, στο επίκεντρο από το 2015 έως και σήμερα βρίσκονται απόπειρες δολοφονίας που έχουν οδηγήσει πρώην Ρώσους αξιωματούχους κοντά στο θάνατο. Η ΕΕ δείχνει ως υπεύθυνη για τις επιθέσεις αυτές την ρωσική κυβέρνηση και προσωπικά τον Ρώσο Πρόεδρο. Η Μόσχα όπως είναι λογικό, αρνείται οποιαδήποτε εμπλοκή, αλλά όλα αυτά οδηγούν σε περαιτέρω όξυνση των σχέσεων τους. Η πιο γνωστή περίπτωση είναι αυτή του Skripal και της κόρης του το 2018 στη Μ. Βρετανία, που σύμφωνα με τον ΟΑΧΟ το δηλητήριο που τους χορηγήθηκε ήταν ρωσικής προέλευσης.[98] Η τελευταία όξυνση των ευρώ-ρωσικών σχέσεων μέχρι την επόμενη, ήρθε λίγους μήνες αργότερα, με την δηλητηρίαση που υπέστη ο πολιτικός αντίπαλος της κυβέρνησης Alexei Navalny. Ως υπεύθυνη και για αυτή την επίθεση θεωρείται η Ρωσική κυβέρνηση, παρά το γεγονός πως αρνείται κατηγορηματική την οποιαδήποτε ανάμειξη της. Βέβαια, οι ιατρικές εξετάσεις του θύματος στο γερμανικό νοσοκομείο όπου νοσηλεύτηκε, μαρτύρησαν το αντίθετο.[99]

Εν κατακλείδι, την τελευταία εξαετία οι ευρώ-ρωσικές σχέσεις βρίσκονται στον πάγο και συνεχώς δυσχεραίνουν καθώς νέες εξελίξεις δίνουν ‘’τροφή’’ για περαιτέρω όξυνση. Και οι δύο πλευρές αντιλαμβάνονται πλέον ότι έχουν κοινά συμφέροντα και ότι διέπονται από αλληλεξάρτηση, όμως τόσο η ΕΕ όσο και η Ρωσία επιδιώκουν την προάσπιση των συμφερόντων τους με το λιγότερο δυνατό κόστος. Η ΕΕ και η Ρωσία, παρά τις όποιες διαφορές τους θα συνεχίσουν να είναι αλληλεξαρτώμενες και ‘’καταδικασμένες’’ να συνυπάρχουν. Μετά τα γεγονότα στην Ουκρανία, η έλλειψη εμπιστοσύνης κυριαρχεί ανάμεσα τους. Υπάρχει έλλειψη προσέγγισης και κοινού οράματος. Βέβαια, οι προοπτικές για αναθέρμανση των διμερών σχέσεων φυσικά και υπάρχουν. Σήμερα, καθιστάτε πιο αναγκαίος από ποτέ, ο επαναπροσδιορισμός των σχέσεων ΕΕ-Ρωσίας. Η θέσπιση μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ο ειλικρινής διάλογος μπορεί να βελτιώσει τις μεταξύ τους σχέσεις, που τόσο ανάγκη έχουν και οι δύο πλευρές.

[98] Cnn.gr/ypothesi-skripal-rosikis-proeleysis-to-dilitirio-leei-o-oaxo
[99] Dw.com/en/Alexei-navanly-poisoning-investigation-counsil-of-Europe/a/55430780

Όσον αφορά τώρα στις ελληνορωσικές σχέσεις, αυτές συνδέονται μεταξύ τους με μακροχρόνιους δεσμούς φιλίας, καθώς οι δύο χώρες μοιράζονται κοινούς πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς. Τα δύο κράτη ανέκαθεν προωθούσαν την συνεργασία μεταξύ τους σε διάφορους τομείς όπως στην οικονομία, στον τουρισμό, στην ενέργεια και στο εμπόριο, καθώς επεδίωκαν την περαιτέρω ανάπτυξη τους. Βέβαια, οι δυσμενείς σχέσεις της ΕΕ με την Ρωσία είχαν όπως ήταν φυσικό είχαν και ορισμένες συνέπειες για την Ελλάδα. Παρά τις τραυματισμένες σχέσεις των δύο χωρών από το 2014 και μετά, οι δύο χώρες επιδίωξαν την ενίσχυση και εμβάθυνση των σχέσεων τους, κάτι που μαρτυρεί και η επίσκεψη Lavrov στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 2020. Για την Ελλάδα ο ρωσικός παράγοντας είναι πολύ σημαντικός, διότι τόσο οι ρωσικές επενδύσεις (ενέργεια), όσο και οι τουριστικές ροές αυξάνονται κάθε χρόνο. Για την Ρωσία η Ελλάδα αποτελεί ένα μελλοντικό εταίρο που θα τη βοηθήσει να έρθει σε επαφή με την ΕΕ για την ομαλοποίηση των ευρώ-ρωσικών σχέσεων, καθώς και να τη βοηθήσει να επεκταθεί πολιτικά στην ευρύτερη περιοχή. Άλλωστε, οι διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας έχουν 185 χρόνια ιστορίας.[100] Μόνο ο χρόνος όμως θα δείξει εάν αυτό το βαθύ τραύμα που προκλήθηκε λόγω των ευρωπαϊκών κυρώσεων αλλά και των απελάσεων ρώσων διπλωματών κατηγορούμενων για κατασκοπεία από τη χώρα μας σταθούν ικανά για την μη αναθέρμανση των ελληνορωσικών σχέσεων. Πάντως, οι δυο χώρες συνεχίζουν να έχουν σχέσεις φιλίας και συνεργασίας.

Συμπέρασμα 4ου Κεφαλαίου

Συμπερασματικά λοιπόν, παρατηρείται πως οι σχέσεις της ΕΕ με τους υπόλοιπους βασικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος έχει τα καλά και κακά διαστήματα. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι σχέσεις της ΕΕ με τις ΗΠΑ και τη Ρωσία.[101] Συνεπώς, για την άσκηση μιας αποτελεσματικής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της ΕΕ, δεν αρκούν μόνο οι ενέργειες εκ μέρους της Ένωσης αλλά και η σωστή πολιτική διαχείριση των σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας.[102] Η εποικοδομητική σχέση της ΕΕ και με τους τρεις παγκοσμίους δρώντες

[100] Mfa.gr/Διμερείς σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας
[101] Βασιλείου,(2015),σελ 104
[102] Ibid

που προαναφέραμε, θα αποτελούσε ένα αποφασιστικό βήμα για την αποκατάσταση της ειρήνης και την κοινωνικής ισορροπίας σε πολλά ζητήματα παγκοσμίως.[103]

[103] Ibid, σελ 105

Κεφάλαιο 5. Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ και Ελλάδα

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα εξεταστεί η ελληνική εξωτερική πολιτική και ο ρόλος της χώρας μας στην ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ. Με την ένταξη της χώρας μας στην ΕΕ, η ελληνική εξωτερική πολιτική κατάφερε παρά τα μεγάλα εμπόδια να εξευρωπαϊστεί και να αναβαθμίσει το ρόλο της Ελλάδας. Η χώρα μας λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης και του κινδύνους που αντιμετώπιζε και αντιμετωπίζει διαχρονικά, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση και την εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ. Ανέκαθεν τασσόταν υπέρ μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας της ΕΕ, η οποία θα ήταν ικανή να εξασφαλίζει στα 27 κράτη-μέλη της την απαραίτητη ασφάλεια προκειμένου να αναπτυχθούν περαιτέρω.

5.1. Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική

Όπως έχουμε αναφέρει και στα προηγούμενα κεφάλαια, μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, το διεθνές σύστημα υπέστη ορισμένες μεταβολές, οι οποίες όπως ήταν φυσικό δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη και την Ελλάδα. Οι νέες αυτές προκλήσεις που δημιουργήθηκαν από το τέλος του διπολισμού, έθεταν προ των ευθυνών τους την ελληνική εξωτερική πολιτική. Στο νέο διεθνές σύστημα που πήγαινε να δημιουργηθεί η μικρή Ελλάδα έπρεπε να βρει τρόπους και μέσα για να υποστηρίξει τα ζωτικά της συμφέροντα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, μιας και ήδη από το 1970 η Τουρκία προχωρούσε στην πολιτική των αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων σε βάρος της χώρας μας.[104] Διαχρονικά, το θέμα της ασφάλειας για τη χώρα μας αποτελούσε ένα ζήτημα υψίστης σημασίας. Αυτό συμβαίνει διότι, η γεωγραφική περιοχή στην οποία ανήκει η Ελλάδα, χαρακτηρίζεται ανέκαθεν από αστάθεια και οι συγκρούσεις ιδιαίτερα κατά το παρελθόν υπήρξαν συχνές και έντονες. Η ελληνική εξωτερική πολιτική κατανοώντας τα νέα δεδομένα και στην περιθωριοποίηση που κινδύνευε να μπει η χώρα, αποφάσισε τον μετασχηματισμό της εξωτερικής της πολιτικής. Τα βασικά θέματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής συμπεριελάμβαναν κυρίως τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, το Κυπριακό, την ονομασία της ΠΓΔΜ, την Ελληνική Εθνική Μειονότητα στην Αλβανία και τις σχέσεις με τις ΗΠΑ.[105] Το αίσθημα ανασφάλειας ήταν κυρίαρχο στη χώρα. Έτσι λοιπόν, η Ελλάδα μέσω της ένταξης της στον σκληρό πυρήνα της ΕΕ υιοθετεί μία διαφορετική εξωτερική πολιτική, που ως στόχο έχει την

[104] Mfa.gr/ Ζητήματα Ελληνοτουρκικών σχέσεων
[105] Υπουργείο Εξωτερικών/Ειδικά Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής

προώθηση των εθνικών της συμφερόντων μέσω της ΕΕ. Επιδίωξη της Ελλάδος ήταν η πλήρης ένταξη της στην Κοινότητα, διότι θεωρούσε ότι ως κράτος-μέλος θα μπορούσε να προασπίζει αποτελεσματικότερα τα εθνικά δίκαια. Σύμφωνα με τον Ιωακειμίδη, η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΕ λειτούργησε ως ένα σοκ, για να καταφέρει η εξωτερική της πολιτική να επεκταθεί και περαιτέρω, δηλαδή και εκτός των συνόρων της.[106] Αρχικά, οι θέσεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής δεν γινόταν κατανοητές από τους ευρωπαίους εταίρους και αρκετά συχνά χαρακτηριζόταν ως «επιθετικές» και μη «ορθολογικές».[107] Αυτό συνέβαινε διότι, κατά τους Ντόκο και Τσάκωνα η ελληνική εξωτερική πολιτική χαρακτηριζόταν από μία σπασμωδική και παράλογη πολλές φορές συμπεριφορά, τα αίτια της οποίας πρέπει να αναζητήσουμε στην ελληνική πολιτική κουλτούρα, καθώς ήταν ικανή να διαμορφώνει τις αποφάσεις, διότι οι λήπτες των αποφάσεων αποσκοπούσαν στην διεύρυνση της εκλογικής τους βάσης και όχι στο σχεδιασμό ορθής πολιτικής.[108]

Μετά και την ένταξη της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες το 1981, η χώρα μας εξελίχθηκε σε έναν ένθερμο υποστηρικτή της Ευρώπης. Στήριζε με θέρμη την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την περαιτέρω εξάπλωση της ΕΕ. Επιδίωξη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής ήταν τα σημαντικά εθνικά θέματα από διμερή ζητήματα να γίνουν πολυμερή, δηλαδή να καταστούν σημαντικά και για την ίδια την ΕΕ.[109] Κάτι που γίνετε μέχρι και σήμερα. Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός που είχε αποκτήσει με τα χρόνια η Ελλάδα, οδήγησε και στον εκσυγχρονισμό/εξευρωπαϊσμό της εξωτερικής της πολιτικής. Στην ουσία, οι διαμορφωτές αποφάσεων στην Ελλάδα άρχισαν να αντιλαμβάνονται τα νέα δεδομένα που δημιουργούνταν παγκοσμίως και για το λόγο αυτό επεδίωξαν τον εξευρωπαϊσμό της.

[106] Ιωακειμίδης,(2007), σελ 85-87
[107] Ιωακειμίδης,(2003), στο Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης, σελ 91.
[108] Ντόκος κ Τσάκωνας,(2005),σελ 87/97-98
[109] Οικονομίδης,(2007), σελ 373-401

5.2. Ο Εξευρωπαϊσμός της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής

Ο όρος εξευρωπαϊσμός μπορεί να μεταφραστεί ως μία διαδικασία εκσυγχρονισμού και εκδυτικισμού. Θεωρείται μία διαδικασία, μέσω της οποίας οι πολιτικές ενός κράτους-μέλους μετασχηματίζονται από τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Σύμφωνα με τον Ιωακειμίδη ο εξευρωπαϊσμός πρόκειται για μία διαδικασία κατά την οποία η πολιτική και οργανωτική δομή της Ένωσης διεισδύει στην οργανωτική λογική της εθνικής πολιτικής. Ο όρος εξευρωπαϊσμός δεν αναφέρεται απλά στην διαδικασία ενσωμάτωσης και ολοκλήρωσης μιας χώρας στην ΕΕ. Προϋποθέτει την ύπαρξη ικανοτήτων των πολιτικών πρωταγωνιστών και των ίδιων των θεσμών, να εντάξουν στην εσωτερική δομή και πολιτική της εκάστοτε χώρας, την λογική και τις απαιτήσεις της διαδικασίας διαμόρφωσης της πολιτικής της Ένωσης.[110] Βέβαια μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός του εξευρωπαϊσμού. Η Ελλάδα όπως ήταν απολύτως λογικό, μιας και ήταν μέλος της Ευρωπαϊκής Οικογένειας, εισήγαγε τον εξευρωπαϊσμό. Ο εξευρωπαϊσμός δεν είναι ένα αποτέλεσμα, αλλά μία διαδικασία η οποία συνεχώς πραγματοποιείται. Βέβαια, η διαδικασία εξευρωπαϊσμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μπορεί να χαρακτηρισθεί μία ιδιαιτέρως δύσκολη περίπτωση. Όπως άλλωστε παρατηρεί και ο Ιωακειμίδης, ¨η Ελλάδα υπήρξε, ίσως, η περίπτωση της χώρας που επηρεάστηκε στην εξωτερική της πολιτική περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα¨.[111] Οι αλλαγές και οι αναπροσαρμογές που ήταν αναγκασμένη να κάνει η Ελλάδα στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής ήταν μεγάλες. Τις αλλαγές αυτές ο Ιωακειμίδης τις αποκωδικοποιεί κυρίως σε 4 μεγάλες κατηγορίες: 1) στην έκταση, στο περιεχόμενο και στην ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής, 2) στη διάρθρωση του υπουργείου, 3) στην ενίσχυση της διαπραγματευτικής δύναμης της Ελλάδας, και 4) στους ¨περιορισμούς¨ στην άσκηση πολιτικής.[112] Στην ουσία δηλαδή, η Ελλάδα αναβάθμισε τη διπλωματική της ικανότητα και κατάφερε να περνάει τις ¨εθνικές¨ θέσεις της, ως θέσεις της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ.

Από τα μέσα του 1990 παρατηρείται μία μεταστροφή στην ελληνική εξωτερική πολιτική, καθώς, συνειδητοποιεί πως πρέπει να δημιουργήσει ένα κατάλληλο περιβάλλον που θα καταστεί ευνοϊκό για τις ελληνικές θέσεις. Ιδιαίτερα επί διακυβέρνησης Κώστα Σημίτη (1996-2004) ακολουθήθηκε

[110] Ιωακειμίδης,(2003),Τσάκωνας Ι. Παναγιώτης, τόμος Β΄ σελ 552,
[111] Ιωακειμίδης,(2007),σελ 86
[112] Ό.π.: σελ 85-97

μία εντελώς διαφορετική πολιτική η οποία προσπάθησε να εξομαλύνει τις διαφορές της με την γειτονική Τουρκία και να ενισχύσει παράλληλα τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις.[113] Κατά γενική ομολογία η πορεία προς τον εξευρωπαϊσμό της Ελλάδας, χρειάστηκε πολύ περισσότερο από ότι αρχικά αναμενόταν. Η επιτυχία του εξευρωπαϊσμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής αποδίδεται σε συγκεκριμένους παράγοντες, μεταξύ των οποίων είναι: η φιλοευρωπαϊκή κυβέρνηση από την άφιξη του Πρωθυπουργού Σημίτη το 1996, τα σημαντικά οικονομικά οφέλη της ένταξης στην ΕΕ, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η κατάρρευση της ΕΣΣΔ (κατά συνέπεια, δεν υπήρχε εναλλακτικός δρόμος), η επιτυχία του έργου της ΟΝΕ, και η επικείμενη διεύρυνση(η οποία επιβεβαιώνει την ανάγκη να ανήκεις σε μία λέσχη και να παίζεις με κανόνες, παρά να προσπαθείς να είσαι ελεύθερος αναβάτης).[114] Άλλωστε, η ελληνική ιστορία μας διδάσκει πως ανέκαθεν η χώρα μας αναζητούσε συμμαχίες και ¨προστάτιδες δυνάμεις¨. Τα αποτελέσματα του εξευρωπαϊσμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής άρχισαν να φαίνονται στα μέσα της δεκαετίας του 1990, όταν πλέον η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και οι παρενέργειες αυτής της κατάστασης είχαν καταστεί πολυμερή ζητήματα και είχαν αποεθνικοποιηθεί, όπως και το γεγονός πως η Ελλάδα προωθούσε μία λύση μέσω της ΕΕ για την Κύπρο.[115] Η Ελληνική εξωτερική πολιτική έδειχνε να ήταν διατεθειμένη να χρησιμοποιεί την ΕΕ ως βάση για την επίλυση των διαφορών της. Η Ελλάδα κατάφερε να εξευρωπαΐσει την εξωτερική της πολιτική τόσο στο ύφος, όσο και στην ουσία της.

Κατά συνέπεια, κίνδυνοι και απειλές εναντίον της Ελλάδας, στρεφόταν πλέον αυτόματα ενάντια και στην ίδια την ΕΕ, καθώς τα ελληνικά συμφέροντα ήταν πλέον και Ευρωπαϊκά. Η ελληνική εξωτερική πολιτική κατάφερε να φέρει την Ευρώπη πιο κοντά στην χώρα μας και να πείσει τους ευρωπαίους εταίρους ότι τα ελληνικά σύνορα και η υπεράσπιση τους θα πρέπει να αποτελεί στρατηγική επιλογή της ίδιας της ΕΕ. Η διαδικασία εξευρωπαϊσμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής συντελέστηκε σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό. Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει την φιλοσοφία και τις πρακτικές που παρατηρούνται και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Έχει μεταμορφώσει τις θέσεις και τις απόψεις της, για να συγκλίνει με τους κανόνες και την φυσιογνωμία της ΕΕ, διατηρώντας όμως παράλληλα και τις κόκκινες γραμμές της, εκεί που θεωρεί πως θίγονται τα συμφέροντα της. Και σήμερα η ελληνική

[113] Ντόκος κ Τσάκωνας,(2005),σελ 95
[114] Ιωακειμίδης,(2008), στο Ναπολέων Μαραβέγιας, σελ 368-9
[115] Dr STAVRIDIS,(2005-2006)

εξωτερική πολιτική βασίζεται στην ΕΕ για τη διευθέτηση των ανοικτών ζητημάτων της, που περίπου είναι τα ίδια με την εποχή εκείνη, πλήν του Μακεδονικού ζητήματος το οποίο ¨λύθηκε¨ με τη Συμφωνία των Πρεσπών το 2018, τονίζοντας πως οι όποιες διαφορές δεν είναι ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, αλλά αντίθετα είναι διαφορές ανάμεσα στην ΕΕ και την Τουρκία, καθώς διακυβεύονται στρατηγικά συμφέροντα της Ευρώπης.[116] Το κεκτημένο του εξευρωπαισμού, δεν παρέχει καμία μελλοντική εγγύηση ότι θα συνεχίσει να αποτελεί αυτοσκοπό.

5.3. Ο Ρόλος της Ελλάδας στην ΚΕΠΠΑ & ΚΠΑΑ

Η δημιουργία της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, θεωρείται μία από τις σημαντικότερες ¨ανακαλύψεις¨ της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1993 και τα κίνητρα που οδήγησαν τα κράτη-μέλη να πάρουν την απόφαση για ¨¨κοινή¨¨ πολιτική θα πρέπει να αναζητηθούν στη γεωστρατηγική αλλαγή που βίωνε ο πλανήτης εκείνη την περίοδο.[117] Στόχος της ΕΕ ήταν να μπορεί να δρα και να ενεργεί ως μία οντότητα στις διεθνείς υποθέσεις.[118] Και τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ στήριξαν τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Η χώρα μας συγκεκριμένα, ήταν ανέκαθεν μεταξύ των χωρών που υποστήριζε την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ, συμπεριλαμβανομένης την ανάδειξης μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας στον τομέα της άμυνας.[119] Η Ελλάδα, υποστήριζε καθ όλη τη διάρκεια της εξελικτικής διαδικασίας την ανάγκη ενίσχυσης της ΕΕ, με μία ισχυρή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, η οποία θα διαθέτει τα κατάλληλα επιχειρησιακά εργαλεία και την απαραίτητη συνοχή για την ανάδειξη του ρόλου της ΕΕ στην παγκόσμια σκηνή.[120] Η Ελλάδα ήδη από το 1991 είχε ως στόχο να συμπεριληφθεί στη Συνθήκη η «διαφύλαξη της εδαφικής ακεραιότητας της Ένωσης και των κρατών-μελών», με την ταυτόχρονη ενσωμάτωση σε αυτήν ρήτρα «αμοιβαίας συνδρομής» σε περίπτωση που ένα κράτος-μέλος δεχόταν ένοπλη επίθεση.[121] Δυστυχώς όμως, η προσπάθεια αυτή δεν καρποφόρησε. Ωστόσο, αυτό δεν εμπόδισε την Ελλάδα

[116] Kathimerini.gr/(2020)
[117] Keukeleire and Delreux,(2014), σελ 46
[118] Βασιλείου,(2015), σελ 101
[119] Mfa.gr/Εξωτερική Πολιτική/ΚΕΠΠΑ/Η Ελλάδα στην ΕΕ
[120] Ibid
[121] Κουσκουβέλης,(1995),σελ 313

να συμμετέχει ενεργά σε πρωτοβουλίες της ΚΕΠΠΑ, ιδιαίτερα σε περιοχές του γεωγραφικού της ενδιαφέροντος, όπως είναι τα Δυτικά Βαλκάνια, η Μεσόγειος, η Μέση Ανατολή, η Βόρειος Αφρική και ο Νότιος Καύκασος.[122] Η συμμετοχή της χώρας μας στις συγκεκριμένες ευρωπαϊκές δράσεις είχε ως στόχο την εμπέδωση της ειρήνης και ασφάλειας, την ανάπτυξη των σχέσεων καλής γειτονίας και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη στο πλαίσιο ενός σταθερού περιβάλλοντος. Για την Ελλάδα η συμμετοχή της στην ΚΕΠΠΑ αποτελεί μία στρατηγική επιλογή διότι ενισχύει την αποτρεπτική της προσπάθεια απέναντι κυρίως στην Τουρκική επιθετικότητα στο Αιγαίο, καθώς, προβάλλει ως αιχμή την ΚΕΠΠΑ, προσδοκώντας να εξασφαλίσει την αποτροπή των απειλών και διεκδικήσεων κατά της εδαφικής της ακεραιότητας.[123] Το ¨ευρωπαϊκό χαρτί¨ είναι το ξεκάθαρο πλεονέκτημα της χώρας μας απέναντι στις όποιες προκλήσεις.

Πέραν της συμμετοχής της χώρας μας την ΚΕΠΠΑ, η Ελλάδα συμμετέχει επίσης και στην ΚΠΑΑ η οποία αποτελεί και τον επιχειρησιακό βραχίονα της ΚΕΠΠΑ. Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας(όπως μετονομάστηκε από τη Συνθήκη της Λισαβόνας), ξεκίνησε ως μία πρωτοβουλία της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας στη σύνοδο του St. Malo το 1998. Σκοπός των κρατών-μελών της Ένωσης ήταν η διαμόρφωση ενός συστήματος κοινής αμυντικής πολιτικής, που μελλοντικά υπό προϋποθέσεις θα οδηγούσε σε κοινή άμυνα.[124] Η Ελλάδα ανέκαθεν τασσόταν υπέρ μιας συνολικής προσέγγισης στην αντιμετώπιση των κρίσεων. Η συμβολή της χώρας μας είναι μεγάλη και έχει καταταχθεί μεταξύ των σημαντικότερων υποστηριχτών της ΚΠΑΑ. Η συνεισφορά δεν περιορίζει τις αμυντικές δυνατότητες της χώρας μας, αλλά αντίθετα συμβάλλει στην ενίσχυση τους.[125]

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της ανάπτυξης των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ, η χώρα μας έχει διαθέσει το Στρατηγείο της Λάρισας, για τη διεξαγωγή αυτόνομων στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ. Το Στρατηγείο της Λάρισας συγκαταλέγεται μεταξύ των πέντε υποψηφίων επιχειρησιακών στρατηγείων των κρατών-μελών, προς ενεργοποίηση για διεξαγωγή επιχειρήσεων της ΚΠΑΑ. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα ηγείται, του Πολυεθνικού τακτικού σχηματισμού Μάχης με δυνατότητα ταχείας αντίδρασης, στο οποίο συμμετέχουν και η Κύπρος,

[122] Υπουργείο Εξωτερικών/ Η Ελλάδα στην ΚΕΠΠΑ
[123] Ευαγόρου,(2010),σελ 194-195
[124] Υπουργείο Εξωτερικών/Η Ελλάδα στην ΕΕ/ ΚΠΑΑ
[125] Ibid

η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Ουκρανία.[126] Η Ελλάδα επίσης, συμβάλλει καθοριστικά και στην θαλάσσια διάσταση της ΚΠΑΑ έχοντας θέσει στη διάθεση της ΕΕ το Πολυεθνικό Συντονιστικό Κέντρο Στρατηγικών θαλασσίων Μεταφορών στον Πειραιά. Όσον αφορά τώρα τις στρατιωτικές και μη στρατιωτικές αποστολές της ΚΠΑΑ, η χώρα μας συμμετέχει από τις 15 που βρίσκονται εν εξελίξει στις επτά. Πιο συγκεκριμένα στις: EYNAFOR MED Operation Sophia, EUFOR Althea, EULEX Kosovo, EUMM Georgia, EU NAVFOR ATALANTA, EUAM Ukraine, EUTM Mali.[127]

Όμως, η συμμετοχή της Ελλάδας σε ευρωπαϊκές δράσεις που έχουν ως στόχο την ενίσχυση της ασφάλειας και της άμυνας των κρατών-μελών της ΕΕ δε σταματάει εδώ. Συμμετέχει ενεργά και στην μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία. Η χώρα μας βρίσκεται μεταξύ των 25 κρατών-μελών που υπέγραψαν κοινή γνωστοποίηση σχετικά με την PESCO και την υπέβαλαν στην Ύπατη Εκπρόσωπο και στο Συμβούλιο. Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία αφορά τον τομέα της ασφάλειας και άμυνας και είχε θεσπιστεί με τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπει τη δυνατότητα ορισμένων κρατών-μελών της ΕΕ να συνεργάζονται στενότερα στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, δίνοντας τη δυνατότητα σε όσα κράτη-μέλη έχουν την ικανότητα και τη βούληση να αναπτύξουν από κοινού αμυντικές δυνατότητες, να επενδύσουν σε κοινά έργα και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και τη συμβολή των ενόπλων δυνάμεων τους.[128]

Η Ελλάδα αποδίδει μεγάλη σημασία στην ενεργοποίηση των προβλέψεων της Συνθήκης για την ΕΕ περί Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, καταφέρνοντας να συμπεριληφθούν στον πρώτο κατάλογο προγραμμάτων δύο δικά της που αφορούν στη θαλάσσια επιτήρηση (Maritime Surveillance) και την κυβερνοασφάλεια (Cyber Defence).[129] Συμμετέχει ακόμη και σε άλλα επτά προγράμματα ως συμμετέχουσα χώρα και σε ένα ως παρατηρητής. Από τα νέα προγράμματα PESCO του 2018 η Ελλάδα αναλαμβάνει πρωταρχικό ρόλο σε 3 προγράμματα, μεταξύ των οποίων είναι η δημιουργία σχολής πληροφοριών, ειδικής εκπαίδευσης ελικοπτέρων και η ανάπτυξη ενός κέντρου επιχειρήσεων

[126] Mfa.gr/η Ελλάδα στην ΕΕ/ΚΠΑΑ/ Ελληνικές θέσεις κ συμβολή στην ανάπτυξη δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ
[127] Υπεξ Ελλάδας/Η Ελλάδα στην ΕΕ/ Αποστολές κ επιχειρήσεις της ΕΕ στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ και η ελληνική συμμετοχή
[128] https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/
[129] ΥΠΕΘΑ/Γενική Διεύθυνση Πολιτικής Εθνικής Άμυνας & Διεθνών Σχέσεων/Η Ελλάδα και η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας & άμυνας

ειδικών δυνάμεων.[130] Επιπλέον, μόλις πρόσφατα η χώρα μας μπήκε επίσημα στο πρόγραμμα της Ευρώ-Κορβέτας και έτσι θα είναι το τρίτο μέλος του προγράμματος μαζί με τη Γαλλία και την Ιταλία.[131] Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό πρόγραμμα στα πλαίσια της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας που θα βοηθήσει την Ελλάδα να αντικαταστήσει ένα μεγάλο μέρος του ¨γερασμένου¨ στόλου της, με νέα υπερσύγχρονα πολεμικά πλοία αλλά και να δημιουργήσει πολλές νέες θέσεις εργασίας στα ναυπηγεία της χώρας. Η Ελλάδα δείχνει πως θέλει να έχει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αμυντική συνεργασία της ΕΕ, καθώς ο αριθμός των προγραμμάτων στον οποίο συμμετέχει φτάνει και ίσως υπερβαίνει το 50%. Άλλωστε, όπως οι περισσότεροι γνωρίζουν η Ελλάδα είναι ένα από τα λίγα κράτη του ΝΑΤΟ που ξοδεύει διαχρονικά περισσότερα από το 2% του ΑΕΠ της για την άμυνα και την ασφάλεια της.[132]

Η Ελλάδα, ανέκαθεν επεδίωκε τέτοιου είδους μορφές συνεργασίας, λόγω του ότι είναι ένα μικρό κράτος με περιορισμένες δυνατότητες άσκησης διεθνούς επιρροής. Σύμφωνα με την Pedi, η χώρα μας έχει την τάση να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες της ΕΠΑΑ (μετέπειτα ΚΠΑΑ) που τις παρουσιάζονται, ιδιαίτερα στους τομείς των άμεσων συμφερόντων της, όπως είναι η ασφάλεια και η άμυνα της.[133] Επιπλέον, με τη συμμετοχή της χώρας μας στα προγράμματα PESCO, τις δίνεται η δυνατότητα να μπορεί να προωθεί τις θέσεις της σε σχέση με τα εθνικά θέματα και την ένταση που προκαλεί η Τουρκία στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, να ενισχύει την διαπραγματευτική της θέση και να εμβαθύνει τις σχέσεις της με άλλα κράτη-μέλη, ώστε να διατηρεί και να ενισχύει τις συνεργασίες μαζί τους.[134] Άλλωστε από την αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης τα μικρά κράτη έβλεπαν την ένταξη τους στην ΕΕ ως μία ευκαιρία να ενισχύσουν τον ρόλο τους και φιλοδοξούσαν να ασκούν επιρροή στους μεγαλύτερους γείτονες τους και να έχουν θέση στο τραπέζι όταν συζητούνταν σημαντικές εξελίξεις.[135] Η χώρα μας κατάφερε να δραστηριοποιείται μέσα σε συνεργατικούς μηχανισμούς στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας της ΕΕ, μέσα από τους οποίους της δίνεται η ευκαιρία να βελτιώνει τις δυνατότητες της, να

[130] Politico,(2018)
[131] https://pesco.europa.eu/project/european-patrol-corvette-epc/
[132] Huffington post.gr/Δεύτερη στο ΝΑΤΟ η Ελλάδα ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ για την άμυνα
[133] Pedi,(2021), στο George Voskopoulos, σελ 63-64
[134] Foreign affairs.gr/The Hellenic Edition/Η νέα ώθηση στην ευρωπαϊκή αμυντική ενοποίηση/Πιθανές ωφέλειες για Ελλάδα
[135] Pedi,(2021), Ο.π.:58

αποκτήσει εμπειρία σε στρατιωτικές και πολιτικές αποστολές και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή της και στην παγκόσμια σκηνή.[136]

Η επιλογή του ευρωπαϊκού δρόμου για την χώρα μας, αποτελεί μία στρατηγική επιλογή, καθώς της δίνεται η δυνατότητα να μεγιστοποιήσει την επιρροή της, αξιοποιώντας τους διατεθειμένους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς και πόρους, πράγμα που θα της αποφέρει στρατηγικά και οικονομικά κέρδη. Η αναζήτηση από την Ελλάδα των μεγαλύτερων δυνατών πολιτικών εγγυήσεων σε θέματα άμυνας και ασφάλειας αποτέλεσε τον κύριο παράγοντα που ώθησε τη χώρα στην ένταξη στην ΕΟΚ. Δεν πρέπει όμως η Ελλάδα να κάνει το λάθος και να πιστέψει πως η ΕΕ μπορεί να παίξει το ρόλο του «προστάτη» και να λύσει κάθε ανοιχτό ζήτημα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας. Η ΕΕ προς το παρόν δεν έχει ούτε τα μέσα, ούτε τις δυνατότητες αλλά και ούτε τη βούληση να αναλάβει αυτόν τον ρόλο. Η πιο πρόσφατη επιβεβαίωση των παραπάνω προέρχεται από το τελευταίο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου του 2020, το οποίο απέναντι στην τουρκική παραβατικότητα και προκλητικότητα σε βάρος της Ελλάδας, αρκέστηκε σε αρκετά ήπιες κυρώσεις χωρίς κανένα ιδιαίτερο αντίκτυπο στην Τουρκία, παραπέμποντας το ζήτημα για τον Μάρτιο.[137] Άρα, σε κάθε περίπτωση η Ελλάδα οφείλει να ικανοποιήσει στα μέγιστα τις όποιες επιδιώξεις έχει από το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα, ωστόσο θα πρέπει και να αντιληφθεί πως η εξωτερική πολιτική της ΕΕ δεν μπορεί να επιλύσει και όλα μας τα εθνικά ζητήματα. Εν κατακλείδι, θα πρέπει να αντιληφθούμε πως χρειάζεται εγρήγορση και σε εθνικό επίπεδο ώστε να μην βρεθούμε αντιμέτωποι με τραγικές καταστάσεις.

Συμπέρασμα 5ου Κεφαλαίου

Η υπεράσπιση των ελληνικών θέσεων περνάει μέσα από την ΕΕ. Η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί αποτρεπτικά για όσους τυχαίνει να εποφθαλμιούν ελληνικά εδάφη, προσθέτοντας έτσι ένα ακόμη όπλο στη φαρέτρα της ελληνικής αποτροπής. Η παρουσία της χώρας μας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς ασφάλειας και άμυνας, δίνει τη δυνατότητα συνεχούς υποστήριξης των ελληνικών θέσεων, καθώς και η συμμετοχή της σε κρίσιμες διαβουλεύσεις και αποφάσεις ενισχύει τον διεθνή της ρόλο. Τόσο η ΚΕΠΠΑ αλλά πολύ περισσότερο η ΚΠΑΑ προσφέρουν στην Ελλάδα την ¨ομπρέλα¨ προστασίας που χρειάζεται απέναντι στην τουρκική

[136] Ο.π: σελ 62-63
[137] Consilium.europa.eu/meetings/European-council/2020/12/10-11/

προκλητικότητα. Σε καμία περίπτωση όμως η ΕΕ δεν μπορεί να εγγυηθεί την εθνική ασφάλεια των κρατών-μελών της, ούτε και της Ελλάδας. Η χώρα μας όμως πρέπει ν συνεχίσει να πιέζει για την βελτίωση τον δομών τόσο της ΚΕΠΠΑ όσο και της ΚΠΑΑ, καθώς αυτό θα επιτρέψει την Ελλάδα να διεκδικήσει μεγαλύτερη επιρροή, εκπληρώνοντας παράλληλα και τους στόχους που έχει θέσει για την ασφάλεια της. Η Ελλάδα πάση θυσία θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση των αποφάσεων, καθώς κάτι τέτοιο θα ισχυροποιήσει τη χώρα διεθνώς.

6. Συμπεράσματα

Χωρίς καμία αμφιβολία, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ακόμα πολύ δρόμο να διανύσει προκειμένου να πετύχει την πολιτική ολοκλήρωση της. Το γεγονός αυτό όμως, θα κρατάει σε αιχμαλωσία τόσο την ΚΕΠΠΑ όσο και την ΚΠΑΑ. Τα δύο αυτά σημαντικά εργαλεία της ΕΕ, την βοηθάνε στην ενίσχυση της παρουσίας της στη διεθνή σκηνή. Η ΕΕ θέλει να προβάλει τον εαυτό της ως μια πολιτική υπερδύναμη, η οποία προτιμά τα επιχειρήματα και τα κίνητρα, αντί της τιμωρίας και του εξαναγκασμού. Αυτό εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι στερείται στρατιωτικών δυνατοτήτων και μιας ενιαίας στρατηγικής, με συνέπεια την αναποτελεσματικότητα και ανεπάρκεια της εγγύησης των κυριαρχικών της δικαιωμάτων.

Η διεθνής κοινότητα όμως, έχει σήμερα περισσότερο από ποτέ ανάγκη για μία δυνατή και ενωμένη Ευρώπη, η οποία θα είναι σε θέση να αντιμετωπίζει επιτυχώς τις όποιες προκλήσεις και τα όποια προβλήματα προκύπτουν στον πολύπαθο 21ο αιώνα που διανύουμε. Δυστυχώς όμως, η ΕΕ δεν δείχνει ακόμη έτοιμη να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο στα διεθνή δρώμενα και αυτό αποδεικνύεται και από την υποτονική προσέγγιση στα διεθνή ζητήματα που την απασχόλησαν κατά καιρούς τόσο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής όσο και στην περιοχή των Βαλκανίων παλαιότερα. Η πολιτική της ολοκλήρωση αποτελεί μία εξελικτική διαδικασία η οποία αναβαθμίστηκε και διαμορφώθηκε μέσω των συνθηκών, η τελευταία εκ των οποίων (Συνθήκης της Λισαβόνας) επέφερε και σημαντικότατες αλλαγές στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Τα κράτη-μέλη άρχισαν να συνειδητοποιούν την ανάγκη για μία πραγματικά κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, διότι μέσα από την κοινή τους δράση θα τους δινόταν η δυνατότητα να ασκούν σημαντικότερη επιρροή από ότι αν ενεργούσαν μεμονωμένα.[138]

Παρά τις φιλόδοξες προσπάθειες όμως και την μεγάλη αποφασιστικότητα που έχει επιδείξει η ΕΕ τα τελευταία χρόνια στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, άποψη του γράφοντος είναι πως δύσκολα θα γίνει το μεγάλο βήμα προς τα μπρος και θα καταφέρει η ΕΕ την πολυπόθητη μετεξέλιξη της σε πολιτική ένωση. Και αυτό γιατί τουλάχιστον ως προς το προσεχές μέλλον δεν διαφαίνεται από τα κράτη-μέλη να υπάρχει η απαραίτητη πολιτική βούληση για να προχωρήσει η «ομοσπονδοποίηση» στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Η πολυφωνία και η ετερότητα θα συνεχίσουν να κυριαρχούν στην ΚΕΠΠΑ μαζί με

[138] Βασιλείου,(2015) σελ 101

την αδυναμία που παρατηρείται στη διαδικασία της λήψης αποφάσεων, κυρίως λόγω των διαφορετικών απόψεων που επικρατούν, και πηγάζουν από τα εθνικά συμφέροντα του κάθε κράτους-μέλους. Όταν τα 27 κράτη-μέλη αποκτήσουν την απαραίτητη πολιτική βούληση η οποία όπως προαναφέρθηκε προς το παρόν αγνοείται, τότε η ΕΕ θα καταστεί μία ολοκληρωμένη παγκόσμια πολιτική δύναμη στο διεθνές περιβάλλον.

Η Ελλάδα από τη μεριά της υπήρξε ανέκαθεν μεταξύ των κρατών-μελών που τάσσονταν υπέρ μια Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της ΕΕ. Η χώρα μας συνειδητοποιούσε πως μέσω της συμμετοχής της στην ΕΕ, της δινόταν η δυνατότητα να εκμεταλλευτεί διάφορα θεσμικά εργαλεία της Ένωσης, ώστε να είναι σε θέση να ακολουθεί μία πιο δυναμική αποτρεπτική πολιτική απέναντι στις όποιες προκλήσεις. Η σταθερή πολιτική γραμμή της Ελλάδας να συμπαρατάσσεται με τις δυτικές χώρες και να είναι ενεργό μέλος του ΟΗΕ, της ΕΕ, του ΝΑΤΟ αλλά και διεθνών οργανισμών, προσδίδει σημαντικά εργαλεία ισχύος στην εξωτερική πολιτική της χώρας και ιδιαίτερα έναντι της Τουρκίας.[139] Ένα μικρό κράτος σαν την Ελλάδα οφείλει να αξιοποιεί πλήρως και με τον καλύτερο αποτελεσματικό τρόπο τους περιορισμένους του πόρους και να διαθέτει υψηλής ποιότητας θεσμούς υλοποίησης της εξωτερικής πολιτικής.[140] Γεγονός που δυστυχώς δεν συμβαίνει στη χώρα μας. Η εικόνα που προβάλλει η χώρα μας στην διεθνή κοινότητα είναι πως πρόκειται για ένα κράτος με πολλά προβλήματα και πολλές εκκρεμότητες, ιδιαίτερα με τους γείτονες του. Διαχρονικά, η διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής λάμβανε υπόψη τρεις παράγοντες: α) την κοινή γνώμη, β) τον ρόλο της προσωπικότητας του εκάστοτε Υπουργού Εξωτερικών και του ίδιου του Πρωθυπουργού και την διάδραση μεταξύ προσωπικοτήτων και κοινωνίας.[141] Άρα, συμπεραίνουμε πως απουσιάζει μία συνολική στρατηγική για την εξωτερική πολιτική της χώρας, αφού σε περίπτωση ανάδειξης νέας κυβέρνησης αυτόματα έχουμε και αλλαγή στρατηγικής για την εξωτερική πολιτική.

Για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων όμως χρειάζεται μία μακροχρόνια στρατηγική και μακροχρόνιοι στόχοι. Όπως άλλωστε αναφέρει και ο πρώην ΥπΕξ Νίκος Κοτζιάς: « το κύριο στοιχείο επιτυχίας είναι: α) ο στρατηγικός ορίζοντας, β) σε ποιο πλαίσιο, με τι δυνατότητες και με ποιες ικανότητες εντάσσεται η μία ή η άλλη επιμέρους κίνηση και πως αυτή υπηρετεί τον

[139] Ευαγόρου, (2010), σελ 197
[140] Κοτζιάς, (2010) σελ. 15
[141] Sklias & Tzifakis,(2013) σελ. 27

στρατηγικό ορίζοντα. Σε αυτό προστίθεται ως γ) η ακολουθούμενη πολιτική συμμαχιών, αν αυτή υπάρχει ή όχι και με τι χαρακτηριστικά.»[142] Η Ελλάδα οφείλει διασφαλίσει τα συμφέροντα της με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Για να συμβεί αυτό βέβαια θα πρέπει να συνειδητοποιήσει την ταύτιση που υπάρχει μεταξύ των ελληνικών και ευρωπαϊκών συμφερόντων.

Οι επιλογές των ελληνικών κυβερνήσεων τα τελευταία χρόνια για μία πιο ενεργητική συμμετοχή της χώρας στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ βρίσκονται προς την σωστή κατεύθυνση και θωρακίζουν περαιτέρω την χώρα. Στον 21ο αιώνα που διανύουμε η ελληνική εξωτερική πολιτική οφείλει να προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου να δημιουργήσει ένα ασφαλές εξωτερικό περιβάλλον, ανταποκρινόμενη πάντα στα ευρωπαϊκά πρότυπα.

[142] Κοτζιάς,(2010), σελ. 26

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Association of International and European Affairs/ Οι τρεις πυλώνες της Συνθήκης του Μάαστριχτ

Baylis, John & Smith, Steve & Owens, Patricia (2013) Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής (Μία εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις), Εκδόσεις Επίκεντρο

Commission European, (2014) In-depth study of European Energy Security, Brussels: European Commission

Heywood, Andrew (2013) Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή, Εκδόσεις Κριτική

Howorth, Jolyon (2007) Security and Defense Policy in the European Union

Johnson, Debra & Robinson Paul (2010) Οι Σχέσεις Ευρωπαικής Ένωσης-Ρωσίας στον 21ο Αιώνα, Εκδόσεις Παπαζήση

Keukeleire, Stephan and Delreux Tom (2014) 2nd edition. The Foreign Policy of the European Union

Laydjier, Ivaylo (2011) A Critical Evalution of the Lisbon Treaty,

Manners, Ian (2002) Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?

Morgenthau, Hans (1993) Politics Among Nation. The Struggle for Power and Peace, New York, Knopf, 7th edition,

NATO (2016) «Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the secretary General of NATO

Nye, Joseph S. (2005) Ήπια Ισχύς, Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση

Politico, (2018) EU to launch joint spy school, boost electronic warface skills-Defense ministers agreed on 17 new joint projects, Politico has the list

Skias, Pantelis & Tzifakis, Nikolaos, Greece's Horizons, Reflecting on the Country's Assets and Capabilities.(2013)

State Department/Secretary-Pompeos-travel-to-Greece-Italy-the-Holy-See-and-Croatia, (2020)

Stavridis, Stelios (2005-2006) "Europeanization" versus traditional FRA: recent lessons from Spanish and Greek FP Cases

Voskopoulos, George (2021) European Union Security and Defense, Policies, Operations and Transatlantic challenges

Βασιλείου, Ιωάννης (2015) Η Εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Μία Κριτική Προσέγγιση, Εκδόσεις Historical Quest

Βοσκόπουλος, Γιώργος (2012), ΕΕ και ΗΠΑ, Εκφάνσεις ισχύος, αλληλόδραση και το ζήτημα παγκόσμιας ηγεμονίας, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα

Ευαγόρας, Λ. Ευαγόρου (2010) Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις από το 1923 έως σήμερα (Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική), Εκδόσεις Ποιότητα

Ιωακειμίδης, Π.Κ.(1995), Ευρωπαϊκή-Πολιτική Ένωση, Θεωρία-Διαπραγμάτευση-Θεσμοί και Πολιτικές- Η Συνθήκη του Maastricht και η Ελλάδα, Εκδόσεις Θεμέλιο

Ιωακειμίδης, Π.Κ.(2007), Θα επιβιώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση?, Εκδόσεις Παπαζήση

Ιωακειμίδης, Π.Κ.(2010), Η Συνθήκη της Λισσαβώνας, Παρουσίαση, Ανάλυση, Αξιολόγηση, Εκδόσεις Θεμέλιο

Κοτζιάς, Νίκος (2010), Η Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας στον 21ο Αιώνα, Για μία νέα ενεργητική, δημοκρατική, πατριωτική στρατηγική στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Εκδόσεις Καστανιότης

Κεντρωτής, Δ. Κυριάκος (2010) Εξωτερική Πολιτική της Ευρωπαικής Ένωσης και Μεταρρυθμιστική Συνθήκη,(Ένας νέος «Προμηθέας Δεσμώτης»), Εκδόσεις Παπαζήση

Κεντρωτής, Δ. Κυριάκος (2003) Θησέας και Μινώταυρος: Ο Μίτος της ΚΕΠΠΑ και των Εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Παπαζήση

Κοππά, Μαριλένα (2017) Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, Η ιστορία, οι θεσμοί οι στρατηγικές, Εκδόσεις Πατάκη

Κουσκουβέλης, Ηλίας (1995) Διπλωματία και Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενόψει της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996, Εκδόσεις Παπαζήση

Κουσκουβέλης, Ηλίας (2010) Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Εκδόσεις Παπαζήση

Μαραβέγιας, Ναπολέων (2008), Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον, Εκδόσεις Θεμέλιο

Νάσκου-Περράκη, Π, Αντωνόπουλος, Κ., Σαρηγιαννίδης, Μ.(2015) Διεθνείς Οργανισμοί, Εκδόσεις Σακκουλά

Ντόκος, Θάνος-Τσάκωνας, Παναγιώτης (2005), Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας, Οικοδομώντας το ελληνικό μοντέλο στον εικοστό πρώτο αιώνα. Εκδόσεις Παπαζήση

Ξενάκης, Δ.Κ.- Τσινισιζέλης, Μ.Ι.(2012), Παγκόσμια Ευρώπη? Οι Διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Σιδέρης

Οικονομίδης, Σπύρος (2007), Πολιτική στην Ελλάδα, Η Πρόκληση του Εκσυγχρονισμού, Εκδόσεις ΟΚΤΩ

Παρίσης, Ιωάννης (2010), Η Ευρώπη της Άμυνας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, Εκδόσεις Έκφραση Πολιτισμού

Τσάκωνας, Ι. Παναγιώτης (2003), Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Μία Συνολική Προσέγγιση, Ά+Β΄ Τόμος, Εκδόσεις Σιδέρη

Τσαρδανίδης, Χαράλαμπος (2008), Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: θεσμοί, οργάνωση και πολιτικές, Εκδόσεις ΕΑΠ

Χρυσομάλλης, Μιχάλης (2010), Η Συνθήκη της Λισαβόνας και η βελτίωση της δημοκρατίας και της αποτελεσματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Κατσαρός

ΆΡΘΡΑ από Διαδίκτυο

«Τι κερδίζει η Ελλάδα στο ΝΑΤΟ?», Άρθρο Γενικού Διευθυντή ΕΛΙΑΜΕΠ, Δρος Ντόκου Θάνου

Άρθρο 2, Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

m.naftemporiki.gr/ Ενιαίο μέτωπο ΗΠΑ-ΕΕ κατά Ρωσίας για κυρώσεις και ενέργεια

www.kedisa.gr/hpa-kai-ee-koino-programma-antipyraylikis-amynas/

www.cnn.gr/Trump-withdraws-US-from-IRAN-nuclear-deal

Soft Power, Joseph S. Nye, Jr, Foreign Policy, No. 80, Twentieth Anniversary (Aytymn, 1990), pp.153-171, Published By: Slate Group, LLC

www.finalcialtimes.com/EU proposes fresh alliance with US in face of China challenge

Cnn.politics/Trump rattles NATO with : "obsolete" blast/

Gr.euronews.com/episimi-apoxorisi-ton-ipa-apo-ti-symfwnia-toy-parisiou-gia-to-klima

Sputniknews.gr/ee- rossia- kyroseis -trofima- oikonomia

Gr.euronews.com/Russia/dismisses-eu-complaints-over-travel-blacklist

Gr.euronews.com/2016/10/21/eu-summit-hears-list-of-russia-s-misdemenours-ahead-of-tricky-period

Cnn.gr/ypothesi-skripal-rosikis-proeleysis-to-dilitirio-leei-o-oaxo

Dw.com/en/Alexei-navanly-poisoning-investigation-counsil-of-Europe/a/55430780

Kathimerini.gr/Εξωτερική Πολιτική, Κυριάκος Μητσοτάκης: Οι διαφορές στην Αν. Μεσόγειο αφορούν όλη την Ευρώπη, 2020

Huffington post.gr/Δεύτερη στο ΝΑΤΟ η Ελλάδα ως προς το ποσοστό του ΑΕΠ για την άμυνα

Foreign affairs.gr/The Hellenic Edition/Η νέα ώθηση στην ευρωπαϊκή αμυντική ενοποίηση/Πιθανές ωφέλειες για Ελλάδα

Jmc.uoa.gr, Η Ελληνική Ευρωπαϊκή Πολιτική: Η Περίπτωση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), Αντωνία-Μαρία Σαραντάκη

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.euractiv.gr/section/all/news/emfasi-xana-stin-ipia-ischy-i-nea-pagkosmia-stratigiki-tis-ee

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/foreign_security_policy.html?locale=el

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=legissum:a19000

www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements

www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/keppa.

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014D0415

www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/world/iran-pos-mporei-i-ee-na-voithisei-stin-apoklimakosi-ton-entaseon

http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa

https://www.europarl.europa.eu/ΚΠΑΑ/Θεματολογικά_δελτία_για_την_ΕΕ-2020 η ΚΠΑΑ: πολιτική σε ταχεία εξέλιξη

www.europarl.europa.eu/ΚΠΑΑ

Ec.europa.eu/(EDIDP)

Europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/3/the-Maastricht-treaty

Ecb.europa.eu/explainers/25_years_maastricht.en.html

Eur-lex.europa.eu/legal-content/TXT/? Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας

Mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/synthiki-tis-lissavonas.html

Eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/? Η Συνθήκη της Λισαβόνας

Europa.eu/European-union/law/treaties-en/Lisbon Treaty

Europarl.europa.eu/factsheets/sheet/Εξωτερική πολιτική: στόχοι, μέσα και επιτεύγματα

europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eeas_el

Eur-lex.europa.eu/legal-content/TXT/? Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας

europarl.europa.eu/διατλαντικές σχέσεις ΗΠΑ-και-Καναδάς

Mfa.gr/Brussels/monimi-antiprosopeia-nato/ellada-sto-nato

www.cvce.eu/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html

Europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/177/Russia

Consilium.europa.eu/el/policies/sanctions/Ukraine/crisis

Mfa.gr/Διμερείς σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας

Mfa.gr/ Ζητήματα Ελληνοτουρκικών σχέσεων

Υπουργείο Εξωτερικών/Ειδικά Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής

Mfa.gr/Εξωτερική Πολιτική/ΚΕΠΠΑ/Η Ελλάδα στην ΕΕ

Υπουργείο Εξωτερικών/ Η Ελλάδα στην ΚΕΠΠΑ

Υπουργείο Εξωτερικών/Η Ελλάδα στην ΕΕ/ ΚΠΑΑ

Mfa.gr/η Ελλάδα στην ΕΕ/ΚΠΑΑ/ Ελληνικές θέσεις κ συμβολή στην ανάπτυξη δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ

Mfa.gr/Η Ελλάδα στην ΕΕ/ Αποστολές κ επιχειρήσεις της ΕΕ στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ και η ελληνική συμμετοχή

https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/

ΥΠΕΘΑ/Γενική Διεύθυνση Πολιτικής Εθνικής Άμυνας & Διεθνών Σχέσεων/Η Ελλάδα και η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας & άμυνας

https://pesco.europa.eu/project/european-patrol-corvette-epc/

Consilium.europa.eu/meetings/European-council/2020/12/10-11/

www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2020/06/18/illegal-annexation-of-crimea-and-sevastopol-eu-renews-sanctions-by-one-year/